A MAGYARORSZÁGI

KÁRPÁTEGYESÜLET

ALAPÍTÁSA, FEJLŐDÉSE ÉS MŰKÖDÉSE.

EMLÉKIRAT

A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET

TÍZ ÉVI FENÁLLÁSÁNAK ÜNNEPÉRE.

AZ ELNÖKSÉG MEGBÍZÁSA FOLYTÁN ÖSSZEÁLLÍTOTTA

DÉNES FERENCZ.

LŐCSE, 1883.

A MAGY. KÁRPÁTEGYESÜLET KIADVÁNYA.

NYOMATTA REISS JÓZS. T.

I.

Az egyesület külső fejlődése s összes jövedelmei.

Az emberiség vándorösztöne.

Ősrégi az emberiség vándorösztöne. Első mozgolódása az áriak, ősgermánok és szlávok; a czimberek, teutonok és normannok; a hunok, avarok és magyarok népvándorlása folyamában az élet szükségletei által keletkezett. A keresztes hadmenetek visszahatása nem kevésbbé volt erőszakos, mindamellett már vallás-erkölcsi színezete volt. Az ifjú Amerika betelepítése a koros Europa által már határozottan művelődési és gyakorlati jelleget visel magán. És még ma is mennyien költöznek át az oceánon, hogy új tűzhelyet szerezzenek a maguk s a műveltség számára. Sőt a mai Europának még az élet bajai által nem szorongatott, a biztos családi élet szentélyéhez kötött, művelt férfia is a szabadba vágyódik, saját tapasztalása után akar meggyőződést szerezni arról s élvezni azt, miről oly sokat hallott vagy olvasott. Még a legkellemesebb foglalkozáshoz, a legszellemdúsabb tanulmányhoz, a legfényesebb palotához való odakötöttség sem pótolhatja a haza vagy a távol örökké ifjú természetének élvezetét. Túlfinomúlt s épen azért gyengítő kulturánk által erősen megtámadott életerőnk csak a természetnek s első sorban a hegységek természetének ősforrásánál meríthet a maga számára új tápot. Ez indoka a legújabb népvándorlásnak, mely épen oly ártatlanul, mint humanusan s nemesen a modern touristikában nyilvánúl. A touristika pedig szervezetét, — mert melyik tömeges mozgalom nélkülözheti a czélhoz vezető szervezetet? — az alpesi, hegyi egyesületekben leli.

A touristika fejlődése és nyugatról keletre való elónyomulása.

A touristika az újkor vívmánya. Sem az ó-, sem a középkor, — eltekintve a kevés kivételtől, — nem érezte szükségességét. Csak a 18. században a vándorlást kedvelő, gyakorlati angolok, az egyszerű természetesség után epedő s az eszményit hajhászó franciák, valamint az alpok természetének nagyszerűségeivel betelt schveiziak érvényesítették ez ösztönt s keresték föl a szabad természetet. Tudósok és költők emelték s nemesítették ez ösztönt s a 19. század minden rendű s rangú művelt emberének közvagyonává tették azt. Az alpesi egyesületek, alighogy keletkeztek, már is nem várt nagyságra, nem remélt virágzásra jutottak Miután a touristika elfoglalta egész nyugoti Európát, vonzatva a nagy ívalakban elhúzódó Kárpátok, — főleg pedig „Europa gránit viharoszlopa“, a Magas Tátra által, kelet felé is elterjedett. A kelet pedig tárt karokkal fogadá a touristika eszméjét s annak apostolait s Sz. István koronájának országában a külföldi vándorok méltó fogadhatása s a belföldi természetkedvelők szervezett egyesülése czéljából megalakúlt a „Magyarországi Kárpátegyesület“. A természet szépségei élvezetének előmozdítása menházak és hegyi utak építése által, a Kárpátok természeti nevezetességeinek felkutatása s megismertetése, bel- és külföldi touristák és vendégek pontos és olcsó ellátását és kiszolgáltatását eszközlő befolyás képezték kezdettől fogva ez egyesület alapitóinak eszményét.

A Magyarországi Kárpátegyesület alapítása.

A „Magyarországi Kárpátegyesület“ alapításának napja az 1873. év augusztus 10-ike. Ez egyesület tehát 15 évvel ifjabb, mint az 1858. évben alapított első hegyi egyesület: az angol „Alpine Club“ Londonban. — A hasonczélú nevezetesebb egyesületek közül csak az osztrák „Alpenverein“ Bécsben, a schveizi „Alpen Club“, a „Club Alpino Italiano“, a német „Alpenverein“ és az osztrák „Touristen-Club“ léptek életbe a mi egyesületünk előtt, míg a „Club Alpin Français“ Párisban, a „Rocky Mountains-Club“ Amerikában és a galicziai „Tátra-egyesület“ csak utána következtek.

Az erdélyi — már régi idők óta serényen átbuvárolt — hegységeken kívül a Magas Tátra volt az, mely úgy a szomszédok hegymászó kedvét és vágyát, valamint a külföldi tudósok tudományos kutatási hajlamát nagy mértékben feltüzelte. Ennek alján van is a „Kárpátegyesület“ bölcsője. Miután ugyanis a bécsi Wallmann és Jäger törekvései egy nemzetközi alapon nyugvó Kárpátegyesület alapítását illetőleg 1871-ben

sikertelenek maradtak, Döller Antalnak s barátainak Kézsmárkon és környékén sikerült az egyesület szép eszméjének testet adni. Döllernek 1873. május havában tett lépései s megkezdett előtanácskozmányai már ugyanez év augusztus hó 10-én létrehozták az egyesület alakuló közgyűlését. Ez első, Zsedényi Ede elnöklete alatt megtartott gyűlésből kiindulva, 250 taggal s 600 frtnyi vagyonnal kezdette meg pályafutását.

Ezen alakuló közgyűlés állapította meg az alapszabályokat, határozott az alapító s rendes tagok tagilletményei felett, megválasztotta az egyesület tisztviselőit s választmányát. Az egyesület vezetését Görgey Gusztáv elnök, az ügykezelést Döller Antal pénztárnok vette át s a választmányt 16 tag képezte.

Miután a választmány három első tanácskozmánya a tagok számának rohamos növekvése s magas és legmagasabb pártfogofás folytán az egyesület tevékenységét évkönyv kiadása, menházak és utak építése, egy „Kárpáti Museum“ alapítása s a kalauzolás szabályozása által határozta megkezdeni, azért 1874. febr. hó 22-én Késmárkon rendkívüli közgyűlés tartatott, melyen sok különféle tárgy és határozat mellett előterjesztettek a magas kormány által helybenhagyott s megerősített alapszabályok, mint az ezután következő működés erős és szilárd alapja. Az egyesület működésének biztos talaja ezzel meg lőn állapítva. Kezdjük mi is az egyesület 10 évi működéséről szóló ismertetésünket az alapszabályokkal s kövessük az egyesületnek az azokban előírt szervezetét és működését időrendben.

Az egyesület alapszabályai.

Az első alapszabály-tervezetet már azon hat tagból álló előkészítő bizottság, melynek hivatása volt az egyesületet életbe léptetni, dolgozta ki s 1873. márczius hó 10-én véglegesen megállapította. E tervezetet az alakuló közgyűlés némi módosításokkal elfogadta s megerősítés végett a magas miniszterium elé terjesztette. Az alapszabályoknak tizenkét szakasza gondoskodik azon módok és eszközökről, melyek szerint s melyek segélyével az egyesületnek iparkodnia kell kitűzött feladatát megoldani.

A feladatok s az egyesület eszközeinek szaporodásával már 1876-ban beállott az alapszabályok átdolgozásának szükségessége. Ez átdolgozást egy bizottság vállalta magára, melynek erre vonatkozó munkálata a választmány által elfogadtatott s az 1877. évben megtartott ötödik közgyűlés által jóváhagyatott. Az új pontozatok között az osztályok képzése s a tagsági díjra vonatkozók voltak a legfontosabbak.

1880-ban újból egy bizottság küldetett ki az alapszabályok átvizsgálása, valamint az 1874-ben kidolgozott ügykezelési rendszabályok pontosabb szerkesztése czéljából. Az 1881-iki közgyűlés elfogadta úgy az új alapszabályokat, mint az új ügykezelési rendszabályokat. De már a rákövetkező évben bekövetkezett az alapszabályok és ügykezelési rendszabályok harmadik átdolgozása, melyek közűl az előbbiek 18 szakaszban véglegesen megállapítva az utolsó közgyűlés által elfogadtattak és a magasminiszterium által megerősíttetve nyomtatásban a tagok közt szétosztattak. Az ügykezelési rendszabályok is elkészülnek az 1883-ik év folyamában.

Az egyesület tagjai.

A Magyarországi Kárpátegyesület tagjai alapítók és rendesek. Az előbbiek egyszer mindenkorra 30 frtot, (az első két évben 20 frt), az utóbbiak évenkint 2 frtot (az első évben 3 frt) fizetnek tagsági díj fejében. Sok alapító tag egész 100 frtig terjedő összeget fizetett túl.

A tagok számának évenkinti növekvése s ezzel az egyesület bevételeinek szaporodása a következő számokból látható. Az első tíz évben ugyanis: 16, 27, 50, 68, 100, 109, 112, 121, 140, 149 alapító és 345, 761, 1020, 1319, 1500, 1707, 2003, 2230, 2590 és 2652 rendes tagja volt. Minden vidék és minden osztály, egyháziak és világiak képviselve vannak az egyesületben. De még a külföld is jelentékeny számú tagot szolgáltat. Az 1880. évben Boroszló, Berlin, Bielitz, Krakkó, Lipcse, Magdeburg, Ratibor, Regensburg, Riga, Teschen, Weimar, Bécs, Zittau, Zakopane városokat látjuk képviselve összesen 132 rendes taggal. Budapesten kívül Igló, Késmárk, Kassa, Lőcse, Eperjes, Pozsony, Ungvár, Liptó-Szent-Miklós, Tokaj, Temesvár, Beszterczebánya, Dobsina, Selmeczbánya, Debreczen és Losoncz városokban van legtöbb tag. A megyék között 1880-ban Szepesmegye 55 községgel és 400-nál több taggal a legerősebben volt képviselve.

A minden tag rendelkezésére álló egyesületi jelvény: kék mezőben gyopár következő körirattal: „Magyarországi Kárpátegyesület“. Az alapító tagok, ha kivánják izlésesen kiállított egyesületi okmányt nyernek.

Osztályok.

A negyedik közgyűlés és az 1877-ben átvizsgált alapszabályok elvben kimondották, hogy a Magyarországi Kárpátegyesület is osztályokat fog képezni, melyek a külföldi alpesi egyesületek fejlődésére kiválóan jó hatásúaknak bizonyúltak. Ennek

folytán a mai napig a Magyarországi Kárpátegyesület kötelékén belül következő osztályok léptek életbe:

1. A budapesti osztály, mely már 1877-ben „A Magyarországi Kárpátegyesület budapesti bizottsága“ czímmel szervezkedett élén Hunfalvy János elnökkel; 1880-ban a „Budapesti osztály“ név fogadtatott el, s a magas miniszterium által megerősített külön alapszabályai nyomán kezdé meg működését. Minthogy azonban az alakuló közgyűlés alkalmával a Budapesten lakó 450 Kárpátegyesületi tag közül csak 76-an léptek az osztály tagjai sorába, ennélfogva, daczára a tisztviselők mindenféle fáradozásának és intézkedésének, nem fejthetett ki eléggé élénk és hatásos működést.

2. A Beszkid osztály 1878-ban alakúlt Ungvárott és Zemplén- Ung- és Beregmegyéket vette föl hatáskörébe. Közgyűléseit Nyeviczkén, Hársfalván, Homonnán, Szobránczon és Mármaros-Szigeten tartotta. Menházak és utak építése, közös kirándulások, egyesületi területök irodalmi és gazdászati viszonyainak ismertetése, a létező iparágak emelése és újak alkotása, főleg a házi ipar s a fürdők fejlesztése, házi iparczikkek és ásványvizek kiállításának rendezése képezték a szerfelett élénk egyesületi élet főbb czéljait.

Azért mondjuk, hogy „képezték“, mert már az 1879-ben Mármaros-Szigeten keletkezett Mármarosi osztálylyal egyesült s 1881-ben „Keleti Kárpátok osztálya“ nevet vett fel. A Mármarosi osztály már ez egyesűlés előtt utakat építtetett és közös kirándulásokat rendezett s egyébként is azon iparkodott, hogy területét a touristákra nézve hozzáférhetővé és vonzóvá tegye.

3. A Keleti Kárpátok osztálya, mely 1882-ben Mármaros-Szigeten tartotta első kiállítással egybekötött közgyűlését. E kiállítás, melyet a magas kormány képviselete és pénzbeli támogatásával tűntetett ki, 5158 házi s más iparczikket mutatott be s azt mintegy 6000-en látogatták meg. Ezen kívűl kilátó-emelvények állítása, menházak építése, a homonnai faipariskolának az állam által való átvétele és egy Ungvárott alapítandó, agyagedényeket készítő szakiskolának s egy Mármaros-Szigeten a kir. erdőigazgatóság által felállítandó kötszövészeti iskolának eszközlése képezik a rendkivül élénk egyleti tevékenység örvendetes gyümölcseit. Ezen kívül már a legközelebbi jövőre fontos utak és menházak építése van kilátásba helyezve.

4. A rozsnyói osztály, melynek tevékenysége főleg a világhírű aggteleki barlang (Baradla) hozzáférhetővé tételére, kezelésére s felügyeletére van irányítva. Az egyesület ugyanis e barlangot tíz évre, évi 120 frtért bérbe vette, és a rozsnyói osztály által nagy költséggel hozzáférhetővé tette. A barlang óriási nagy terjedelménél fogva az osztály tevékenységének még igen

tág mezeje marad, mire nézve úgy egyesek, mint az állam segélye nagyon kivánatos lenne.

5. A Szittnya osztály (Magyarországi Kárpát-egyesület Szittnya osztálya) dr. Téry Odön kezdeményezése és működése folytán alkottatott Selmeczen. 1882. évi május 12-én tartotta alakuló közgyűlését s néhány hét múlva azon kiváló kitűntetésnek örvendhetett, hogy Szász-Coburg-Gothai Fülöp herczeg ő kir. fensége lett pártfogójává. Közlönye a „Selmeczbányai Híradó“ czímű magyar folyóirat, a melyben már eddig is úgy egyes tagok működésére, mint az osztály össztevékenységére vonatkozó számos közlemény jelent meg. Egyleti tevékenysége nagyon élénk: választmányi ülések tartása, tagjainak (már 1882-ben 122 tagja volt és pedig 115 rendes és 7 pártoló), havonkinti összejövetele és kirándulásai, felolvasások tartása, hangversenyek és séta hangversenyek rendezése, útjelzések és más munkálatok a természet kényelmes és eredménydús élvezhetése czéljából, idegen touristák, különösen a kiránduló ifjuság fogadása és kalauzolása, könyvtár alapítása stb. veszik igénybe folyton ez osztály tevékenységét és figyelmét. Irodalmi összeköttetésben van sok hasonczélú bel- és külföldi egyesülettel. Rövid idő alatt felépíteni szándékozik első menházát. Szóval alapos reménynyel kecsegtet bennünket, hogy Nyitra és Ipoly közt fekvő működési területét, touristikai szempontból lehető legjobban ki fogja művelni.

6. Az Iglói osztály 1882. évi február 26-án alakúlt s a Hernád-Gölniczi területet vette fel hatáskörébe. Működését egy tudományos kutatásokat vezető s egy kirándulásokat rendező bizottság vezeti. Eddig 83 tagja van, menházat épített, kilátó állványt emelt, utakat épített és javított, útmutató táblákkal jelezte azokat s touristikai felolvasásokat tartott.

7. A Kis-Kárpát-Vágvölgy osztály. Mióta a Vágvölgyi vasút a trencsén-zsolnai vonalrész megnyitása által teljesen kiépült, azóta a pompás, gyönyörű hegyi folyam által szelt Vágvölgy is megnyílott a touristák számára és az egyenes összeköttetés nyugati Magyarországtól és az északkeleti Alpok vidékeitől a központi Kárpátokig létre jött. A touristák árama ennek folytán csakhamar e természetes mederbe fog vezettetni és még nagyobb mértékben fogja elárasztani a Kárpátok vidékeit. A Kárpátegyesületre nézve tehát nagyon örvendetes hír az, hogy Pozsonyban már minden intézkedés megtörtént az imént említett osztály megalakitását illetőleg. Csak az kivánandó még, hogy minél előbb megalakúljon az, és minél előbb megkezdje működését, mivel az oly pompás és kiterjedt völgy, a legnagyobb az egész Kárpátok vidékén, egyáltalán nem nél-

külözheti a szellemi támogatást és egy osztály által való touristikai műveltetését.

Ugyanezen körülmény folytán merült fel a Magyarországi Kárpátegyesületnek Bécsben lakó tagjai és barátai körében egy osztály alakítását czélzó eszme. Ha ez szerencsésen megvalósíttatnék, akkor a Magyarországi Kárpátegyesület a bécsiek ismert szeretetreméltóságánál és nagy tudományos készültségénél fogva szerencsét kivánhat magának.

Ezenkivül az utóbbi években még két más, a Magyarországi Kárpátegyesülettől függetlenül működő hegyi egyesület alakúlt Sz. István koronája területén, és pedig először az Erdélyi Kárpátegyesület, másodszor a Balaton-füredi touristaegyesület.

Az Erdélyi Kárpátegyesület.

Az Erdélyi Kárpátegyesület 1880. november 28-án Nagy-Szebenben alakúlt 500 taggal. Az első egyesületi év végén már 8 osztálya volt 1100 taggal, továbbá négy menházat és számos utat és ösvényt épített vagy javított. A második egyesületi év végén már 9 osztálya, nyolcz teljesen felépített s hat épülőfélben lévő menháza volt. Szellemi tevékenységét leginkább mutatja a gazdag tartalmú, ügyesen szerkesztett évkönyv, melynek eddig két folyama jelent meg s melyekből kivehető az egyesületnek jótékony hatása a társadalmi téren, a melyet kirándulások, előadások, társas összejövetelek által ér el. Az egyes osztályoknak nagy, egymástól csaknem független működési körük van. A központ, eltekintve a saját területére eső építkezésektől, főleg az évkönyv egybeállításáról gondoskodik.

A Balaton-füredi egyesület.

A Balaton-füredi egyesület 1882-ben keletkezett s a Balatontónak s gyönyörű, kedves vidékének touristikai ismertetését tette feladatává. Első menháza a „Garay menház“ Tihany mellett lesz és főleg társas kirándulások és terménykiállítások által iparkodik kitűzött nemes feladatát megoldani.

A Felkai museum-egyesület.

Ha végre megemlékezünk az 1882. évben szervezett Felkai museum-egyesületről, mint a Magas Tátra által a felső-magyarországi touristikának ajándékozott második gyermekről, akkor felsoroltuk mindazon hegyi egyesületeket, melyek a vörös-fehérzöld lobogó országának határain belűl léteznek s az egész hazai hegységet s a Duna és Tisza mélyedését csaknem terv- és czélszerű módon felosztották magok között touristikai és

közművelődési feldolgozás végett. Szóljunk most már a Kárpát-egyesület szervezetéről.

Az egyesület vezetése.

Az egyesület vezetésével és ügyeinek igazgatásával: 1. az elnök, 2. az első alelnök, 3. a második alelnök, 4. a titkár, 5. a pénztárnok és 6. az évkönyv főszerkesztője vannak megbízva. E tisztviselők mellett áll az egyesületi választmány, mely a szükséges határozatokat hozza, a mennyiben ezek nem a közgyűlés elé tartoznak. Fontosabb kérdések tanúlmányozása, nehezebb előmunkálatok s határozatok teljesítése végett, továbbá megindított vállalatok, mint pl. építkezések stb. gyakorlati kivitele ügyében a választmány által külön bizottságok küldetnek ki. A most már nagyon felszaporodott levelezés folytán, egy irodaigazgató s az egyesület érdekeinek képviseltetése tekintetéből oly városokban, hol sok egyesületi tag lakik, helyi ügynökök is alkalmaztattak.

Mint elnökök 1882. végéig a következők működtek: 1. Görgey Gusztáv 1873—1874. január 5-ig. 2. Berzeviczy Egyed, 1874. augusztus 2-tól 1878. márczius 10-ig. 3. Szent-Iványi József, 1879. augusztus 3-tól, 1879. október 20-ig. 4. Gróf Csáky Albin, 1880. augusztus 1-től.

Első alelnökök voltak: 1873-ban Payer Hugo; 1874-től 1876-ig Kalchbrenner Károly; 1877-től 1880-ig Majláth Béla; 1880-tól mostanáig Döller Antal; — másod alelnökök: 1873-ban Schwarz Pál; 1874-ben Payer Hugo; 1876-tól 1880-ig Döller Antal; 1880-tól Weber Samu.

Pénztárnokok valának: 1873-tól 1882. márczius 4-ig Döller Antal és azóta Kottlár Samu Késmárkon.

Titkárok: Cserépi Nándor, Döller Antal, azután ismét Cserépi Nándor, Raisz Béla és Zvarínyi Sándor.

Mint főszerkesztők működtek: Cserépy Nándor, Payer Hugo, Majláth Béla és 1878-tól Róth Márton, a kik 3—6 tagból álló szerkesztőbizottság által kellőképen támogattattak.

A választmány az első évben 16 tagból, a 2—4. évben 43-ból, az 5—7. évben 80-ból és a 8—10. évben 100 tagból állott. A választmány tanácskozásainak rendes székhelye Késmárk, a miért is a választmányi üléseken többnyire a Késmárktól nem igen távol lakó választmányi tagok, közönségesen 15—30 szoktak megjelenni.

Közgyűlések.

A közgyűlések az alapszabályok értelmében évenkint Tátra-Füreden tartatnak és pedig augusztus hó 1-ső vasárnapján. A közgyűléseken olvastatnak fel az elnöknek s a többi tiszt-

viselőknek az egyesület évi működéséről szóló jelentései; a közgyűlés választja a tisztviselőket és a választmányt három évre, felülvizsgálja a számadásokat, elfogadja vagy visszautasítja a választmány és egyesek javaslatait. Az egyszerű többség dönt. Az alapszabályok megváltoztatásának javaslatánál azonban érvényes határozatot csak a tagok két harmada hozhat.

Az 1882. év végéig 10 rendes és két rendkívüli közgyűlés tartatott. Az első (alakuló) közgyűlés Zsedényi Ede elnöklete alatt 1873. augusztus 10-én volt. Ez alkalommal elfogadtatott az előterjesztett alapszabályok tervezete s megválasztattak az első tisztviselők.

A következő 1874. év február 22-én megtartatott Késmárkon az első rendkívüli közgyűlés. Új elnök választása s az első fontosabb vállalatok kezdeményezése tették szükségessé megtartását.

Ugyanezen év augusztus 2-án volt Tátra-Füreden a második rendes közgyűlés. Ezúttal betöltetett a január 5. óta ismét üresedésben lévő elnöki tisztség, s egyszersmind sok egyebek között azon határozat hozatott, mely szerint Ő Felségének a királynak az egyesület irányában tanúsított kegyéért ez legmélyebb hálája kifejezéseül egy méltóképen kiállított Tátra-albumot fog átnyújtani.

A harmadik rendes közgyűlés 1875. augusztus 1-én volt. Menházak építése, a tervezett Tátra-térkép, utak és ösvények építése, az évkönyv ügye, tóméréseк stb. képezték a tanácskozás tárgyait.

Az 1876. augusztus 6-kán tartott negyedik közgyűlés megválasztá a szerkesztő bizottságot, az alelnököt, tárgyalta az osztályok ügyét, egy Kárpáti museum alapításának tervét, meghatározta a kiadásokat stb.

Az 1877. augusztus 5-én megtartott ötödik közgyűlés az alapszabályok átvizsgálásával foglalkozott, tárgyalta újolag az osztályok alakítását s a Kárpáti museum megalapítása ügyét, megválasztotta a tisztviselőket a következő, 1877—1879-ig terjedő három évre és megbeszélte az állatvédés ügyét a Magas Tátrában.

Az 1878-iki hatodik rendes közgyűlés elfogadta az elnök lemondását, megbízta az első alelnököt az egyesület képviseletével, jelentést tétetett az új osztályok működéséről, nagy érdeklődéssel tárgyalta a haltenyésztés emelésének módozatait s utak és ösvények építésének ügyét, helyeselte a Tátra vidékén a nép ajkán élő mondák, hagyományok és szokások gyűjtése- és közlésére vonatkozó indítványt stb.

A hetedik rendes közgyűlésen, mely 1879. augusztus 3-án tartatott meg, 120 tag vett részt. Az egyesület Tátra-füredi

képviselőjének alkalmazása és javadalmazása, a czembrafenyű ápolása és szaporítása, a Felkai „Virágos kert“ kibérlése, új osztályok alakúlása, az egyesületi elnök megválasztása, a Majláth menház ügye stb. képezték e közgyűlés tanácskozásának tárgyait.

A nyolczadik rendes közgyűlést 1880. augusztus 1-én Tátra-Füreden a leköszönt elnök helyett Gajzágó Salamon nyitotta meg. Ez alkalommal megválasztattak az 1880—1882-ig terjedő három évre a tisztviselők és 100 választmányi tag, elhatároztatott a „Bibliotheca Carpathica“ kiadása, új utak építése stb. A közgyűlés Scherfel A. W.: „A Magas Tátra növényeinek physiognomiája“ czímű, közhelyeslésssel fogadott értekezésével rekesztetett be.

A kilenczedik közgyűlés, mely 1881. augustus 7-én tartatott meg s melyen mintegy 100 tag volt jelen, közhelyeslésssel fogadta az egyesület vezetőinek nemzetgazdászati törekvéseiről, az egyesület irodalmi tevékenységéről, az őrizete alá vett aggteleki barlangról, az állat- és növényvédésről, a velenczei nemzetközi földrajzi congreszuson tervezett részvételről szóló jelentését. Azután a muzeumi kérdés, Poprád és Felka városoknak a museum építésére vonatkozó ajánlatai, az évkönyvnek a két nyelv szerint való felosztása, a kisegítő közegek javadalmazása stb. képezték tanácskozásainak tárgyait.

Végre az 1882. évben ismét két közgyűlés volt. Az első márczius 5-én Weber Samu elnöklete alatt Késmárkon tartatott meg. Rendkivűli volt és egy szép engesztelő ünnepély jellegét viselte magán, mely alkalommal az egyesület régi és nagyérdemű vezére Döller Antal és az előbbi tanácskozmányokban résztvett választmányi tagok többsége között az évkönyv kiadásának módozataira vonatkozó s más egyébb nézeteltérések mindkét fél kölcsönös megelégedésére kiegyenlíttettek. Döller Antal megmaradt az egyesület első alelnökének s az ujonnan választott pénztárnokban megnyerte a kivánt segítséget. Végre még az alapszabályok módosítása és az ügyrend behatóan tárgyaltatott s megbeszéltetett a tagsági díjak beszedése stb.

A tizedik rendes közgyűlés ismét Tátra-Füreden tartatott meg augusztus 6-án s szintén igen látogatott volt. Ez alkalommal tudomásul vétetett a Szittnya osztály megalakulása, elfogadtatott a kiadásokra vonatkozó új tételbeosztás (a kezelési kiadások levonásával a tiszta jövedelemből 40% közművelődési, 60% pedig gyakorlati czélokra határoztatott fordíttattni), megérintetett a nagyon felszaporodott kezelési költségek leszállítása, jelentés tétetett a muzeum építésére vonatkozó sokoldalú fáradozások eredményeiről, behatóan tárgyaltatott az alapszabályok módosításának ügye és elfogadtatott némely fontosabb Tátrahelyek elnevezésére vonatkozó javaslat.

A legközelebbi, 1883. augusztus 5-én megtartandó közgyűlés már első lesz egyesületünk fenállásának második decenniumában s egyebek között az új tisztviselők s az új választmány választása fogja képezni egyik tárgyát.

Választmányi ülések.

Sokkal zajtalanabb, de azért nem kevésbbé fontos a választmányi tagoknak gyakran nagy fáradsággal és megerőltetéssel összekötött tevékenysége. Már az alakuló közgyűlés előtt működött egy, az egyesület megalakításán fáradozó előkészítő bizottság Késmárkon. Az alakuló közgyűlés után az ezen megválasztott választmány átvette hivatalát. Egybehivatása és tanácskozásainak vezetése az elnökség által eszközöltetik. A választmányi tagok száma az egyesületi tagok számával növekedett. 1873-ban 16, 1877-ben 80 végre 1880-ban 100 választmányi tag választatott, és pedig minden egyes vidék lehető képviseltetésének tekintetbe vételével. Tényleges részt azonban az üléseken csak a Magas Tátra környékén elterülő Szepes, Liptó és Gömör megyékben lakó választmányi tagok vettek, számszerint 15—30-an, minthogy csak Késmárk, Poprád, Igló és Lőcse városok jelöltettek ki a tanácskozások helyeiül.

E választmányi ülések következő sorrendben tartattak meg:

1873. október 12-én és deczember 12-én Késmárkon.

1874. január 24-én, junius 4-én és november 17-én Késmárkon.

1875. márczius 23-án, julius 15-én és október 8-án Késmárkon.

1876. január 5-én, márczius 15-én, junius 26-án és november 1-én Késmárkon.

1877. január 6-án, márczius 27-én, julius 23-án, október 2-án, valamennyien Késmárkon.

1878. márczius 10-én Poprádon, julius 10-én és október 2-án Késmárkon, november 16-án Poprádon.

1879. február 15-én Késmárkon, julius 1-én Poprádon, augusztus 2-án Tátra-Füreden, augusztus 11-én és november 1-én Poprádon.

1880. február 18-án Iglón, julius 8-án Poprádon, október 16-án Lőcsén és deczember 11-én Késmárkon.

1881. márczius 16-án és julius 6-án Poprádon, augusztus 7-én Tátra-Füreden, november 12-én Iglón és deczember 3-án Lőcsén.

1882. január 6-án Iglón, aprilis 1-én Késmárkon, julius 16-án Poprádon, augusztus 6-án Tátra-Füreden, augusztus 27-én Poprádon és deczember 17-én Késmárkon.

1883. márczius 10-én és julius 10-én Lőcsén.

Ezeket tartottuk szükségesnek megemlíteni a közgyűlésekről s választmányi ülésekről. Magától értetik azonban, hogy

az egyes osztályok is tartottak havi vagy időszaki tanácskozásokat és évenkint közgyűléseket s azokról jelentéseket tettek.

Bizottságok.

Az egyes választmányi ülések közé eső időben a választmány tagjai a bizottsági munkálatok- és tanácskozásokkal voltak elfoglalva, mely bizottságok kiküldése az utak és menházak építésénél, tudományos vizsgálatoknál, az állat- és növényvédésre vonatkozó tanácskozások alkalmával, a museum és museumépület ügyének tanulmányozása és megvalósítasa czéljából, az alapszabályok módosítása és az ügykezelési szabályok elkészítése tekintetéből, bármi oknál fogva felmerült s az egyesület érdekeit fenyegető nehézségek elhárítása okából stb. vált szükségessé vagy czélszerűvé.

Az egyesület érintkezései más egyesületekkel.

Egyesületünk Europa számos alpesi és hegyi egyesületével, a bel- és külföld sok tudományos társaságával, az állam és társadalom irányadó köreivel, végre a tudomány és touristika egyes kiváló férfiaival barátságos összeköttetésben van.

Az alpesi, hegyi és tudományos társaságokkal való barátságos viszony a folyóiratok kicserélésében, kölcsönös támogatás és szívesség igénybevételében, ünnepélyes összejövetelek alkalmával kölcsönös üdvözlésben, az ezekre való meghivásokban s az ezeken képviselők általi megjelenésben stb. nyilvánul. Igy a többek között egyesületünk képviseltette magát az 1878-ki párizsi s az 1882-ki salzburgi nemzetközi alpesi kongreszuson, továbbá az 1876-ki párizsi földrajzi kongreszuson és az 1881-ki velenczei nemzetközi földrajzi kiállításon, valamint évkönyveinek, értékes gyűjteményeinek és sikerült látképeinek beküldésével tényleges részt is vett azokban.

A folyóiratok kicserélését illetőleg egyesületünk 11 alpesi egyesülettel, 47 tudományos egyesület- és társasággal, 3 tudományos intézettel, 2 kulturtechnikai társasággal, 2 társas szövetkezettel és 4 iróval áll rendes összeköttetésben. Ezekből Magyarországra esik 15, a német birodalomra 39, Olaszországra 2, Spanyolhon, — Finnország — és Francziaországra egy-egy. Eltekintve az erkölcsi megtiszteltetéstől, mely az egyesületnek ezen összeköttetés által egész Europa részéről osztályrészül jut, főleg könyvtára gyarapodik általa évről évre. Nem kevésbbé kiterjedt és gyakori a személyes és irásbeli összeköttetés is, melyben egyes külföldi személyiségek a Magyarországi Kárpátegyesület egynémely tagjaival tourisztikai, tudományos s általában közművelődési tekintetben állanak.

Adományozók és joltevők.

Számos továbbá a nagylelkü pártfogók száma, kik egyesületi tevékenységünk nagy közművelődési jelentőségét méltányolni tudták, és úgy önként mint megkeresés folytán nemes támogatásukat nem vonták meg attól.

S itt első sorban a legnagyobb hálával kell megemlékeznünk Ő Felségének a királynak s felséges családjának legmagasabb kegyéről. Nemcsak helyeslését nyilvánította Ő Felsége grf. Csáky Albin szepesmegyei főispán, egyesületünk mostani nagyérdemű elnökének ajánló jelentésére annak megalapítása felett, hanem több ízben királyi támogatásával is szerencséltette, a mennyiben Ő Felsége a király, Ő Felsége a királyné és Ő cs. k. Fensége a koronaherczeg összesen 800 frtot, Albrecht és Károly Lajos főherczegek Ő Fenségeik 50 és 40 frtot kegyeskedtek adományozni az egyesületnek. Ő kir. Fenségeik Szász-Coburg-Gothai Ágost és Fülöp herczegek is 50—50 frttal támogatták azt. Minek folytán az egyesület csak hálájának adott kifejezést, midőn egyes esetekben, mint pl. kevéssel alapíttatása után 1875. junius 15-én hódolatának egy pompásan kiállított Tátra-album átnyujtásával adott kifejezést; midőn 1879-ben az uralkodó pár ezüst menyegzőjének jubileumát az árvízkárosúlt szegediek javára megszavazott 150 frtnyi kegyadománynyal ünnepelte meg; midőn végre Rudolf trónörökös eljegyzésének ünnepélye alkalmával üdvözlő feliratot intézett hozzá és 200 frtnyi alapítványt tett a keresetképtelenné vált kalauzok javára. Ezenkívül Ő kir. fensége Coburg-Gothai Fülöp herczeg a Szittnya osztály fővédnökségét legnagyobb készséggel elválalni kegyeskedett.

A magas kormány részéről a m. kir. pénzügyminiszterium 100 frtot adott a Ránkherleini időközi szökőkút lefényképezése és leirása czéljából; a m. kir. közlekedésügyi miniszterium a m. kir. államvasutakon menetdíj-kedvezményben részesíti a közgyűlésre utazó egyesületi tagokat, valamint a többi miniszteriumok is különféle előnyök és kedvezményekkel támogatták az egyesület vállalatait.

Segélyezések a menházak és utak építésénél.

A menházak és utak építésénél az egyesület a legértékesebb támogatást Szent-Iványi József úrtól nyerte azáltal, hogy a Csorbai tó mellett lévő József menház, s az ahhoz vezető utak s hidak felépíthetése czéljából a területet s az épületanyagot ingyen engedte át; azután Késmárk városától a Zöld tó mellett lévő Egyed menház felépítése, átalakítása és áthelyeztetése alkalmával; Szepes-Szombat városától

a Rózsa menház felépítésekor; Máriássy Aladár és Ferencz uraktól a Majláth menházhoz szükséges terület és épületanyag ismételt adományozása s azon nyilatkozatuk által, mely szerint saját területökön kiépítik a szekérutat a Tátra-Füred-Csorbai úton; ő Nagyméltósága a szepesi püspöktől, Korponay Ágoston alispán úrtól és Poprád város közönségétől a „Váracs“ nevű hegyen lévő glorietta építése alkalmával; gróf Sztáray Antaltól az ungvári Beszkid hegységen létező menházak és utak felépítésénél; a m. kir. erdőigazgatóságtól három menháznak saját költségén való felállítása által a mármarosi hegyekben; Igló városa közönségétől a Markus kút melletti menház felépítéséhez szükséges épületanyag adományozása által.

Támogatások a közművelődési munkálatoknál.

Más úton módon támogatták az egyesületet még a következők: Dobsina városa, mely a jégbarlangnak 12.000 darab fényképét engedte át az évkönyv számára; Divald Károly, a kitűnő fényképész, a ki jelentékeny árleengedés mellett szolgáltatta az évkönyv számára a képeket és egy nagy, 40 képből álló Tátra-albumot adományozott; Spöttl Ignácz, akadémiai festő Bécsben, a ki sokféle módon és pedig bizonyos czélokra szánt pénzadományozás által, rhododendron-ültetvények ajándékozása által, régi pénzek és őskori leletek adományozása által s végre szó- és irásbeli propagandája által hazájában stb. nagy érdemeket szerzett magának az egyesület irányában. Úgyszintén Scherfel W. Aurél és Dr. Szontágh Miklós is, a kik több ízben nagybecsű adományokat ajándékoztak a museum számára.

Különféle adományozók és jóltevők.

Ő Fensége Kraft- Hohenlohe herczeg az egyesület megkeresése folytán megengedni kegyeskedett, hogy nagyterjedelmű, az egész éjszaki Tátrát magában felölelő birtokán a touristák szabadon használhassák az eddig is használni szokott utakat és közlekedési eszközöket, s egyszersmind a tudományos kutatók előtt egyszerű megkeresésük után minden hely hozzáférhetővé tétessék. Itt lenne helye felemlíteni az adományozók azon nagy számát, a kik részint pénzt, részint értékes tárgyakat adományoztak a museum, az alpesi növények ápolása s a könyvtár számára, vagy pedig más egyéb czélokra, ha ezt munkácskánk szűk kerete s az adományozók nagy névsora megengedné. Azt azonban nem hagyhatjuk felemlítés nélkül, hogy az egyesület különös hálával tartozik Ó- és Új-Tátra-Füred tulajdonosainak. Ó-Tátra-Füred az egyesületet alapítása óta mint saját gyermekét ápolta. Minden évben a fürdő-díjak egy harmad részét engedi át annak számára, az

egyesület képviselőjének az egész évad alatt ingyenes lakást és ellátást engedélyez, átengedi továbbá minden évben dísztermét a közgyűlések megtartására. Hasonlókép Új-Tátra-Füred is a fürdő-díjak egy harmadát az egyesületnek adományozza. Jótévői közé számitandók továbbá mindazok is, a kik irodalmi termékeiket és vizsgálódásuk eredményeit az évkönyv- s az egyesület közleményeinek ingyen átengedik, mint első sorban Kolbenheyer Károly és Payer Húgó; azután mindazok, a kik a museum felépítése czéljára megindított gyűjtések alkalmával pénzadományok vagy nyereménytárgyak gyűjtésével fáradoztak, mint különösen a sorsjáték száztagú hölgybizottsága; a kik végre a bel- és külföldi lapokban ügyes tollukkal a Kárpátok javára propagandát készítve az egyesület legfőbb czéljainak előmozdítása által nagy érdemeket szereztek maguknak, kik között dr. Scherner C. A.-t Boroszlóban illeti meg a legnagyobb elismerés.

Hálával kell továbbá megemlékeznünk azon szívességről is, mely szerint a kassa—oderbergi vasút, a tiszavidéki vasút, a Károly-Lajos pálya, a pécs-barcsi vasút, a m. délkeleti pálya, a duna-drávai vasút, a lemberg-przemyzl-tarnowi pálya, a Ferdinánd északi vasút és a felső-sziléziai vasút igazgatósága $33^1/_3$%-kal mérsékelt menet-térti jegyeket engedélyezett úgy a bizonyos fürdők s helyekre, mint az egyesület közgyűléseire utazók számára.

A museum irányában különös érdemeket szerzett magának Poprád városa, a mennyiben pénzben és épületanyagban 2700 frtot ajándékozott a museum épületére; elenyészhetlen emléket emelt magának továbbá a nagylelkű Husz házaspár, a mely a museum fentartásához évente 200 frttal járul, a jövőre nézve pedig az egyesületet tette egész telepe egy tizedének örökösévé.

Ezek tehát a legfontosabb segélyezések, melyekben az egyesületet pártfogói és barátai részesítették.

Bevételek készpénzben.

Most még azon rendes jövedelmi forrásokat kell átnézetileg feltűntetnünk, melyekből az egyesület készpénzbeli jövedelmeit merítette s azon kiadásokat, melyekre e jövedelmet fordította.

1. A rendes tagok az egyesület fenállásának első évében tagsági díj fejében 3 frtot, a 2—10. egyesületi évben pedig 2 frtot fizettek, mihez az utólsó évben 20 kr. póstaköltségi pótlék járult. E jövedelmekből származtak az egymásután következő, 1873—1882-ig terjedő 10 éven át a következő évi jövedelmi összegek: 999 frt., 1665 frt., 2060 frt., 2656 frt., 2518 frt.,

3846 frt., 4294 frt., 4682 frt., 5144 frt. és 5350 frt., összesen: 33,204 frt.

2. Az alapító tagok az első évben legalább 20 frtot, a következőkben 30 frtot fizettek. E rendes díjakat azonban több alapító tag 40, 50, sőt 100 frtra is kiegészítette. Az alapító díjakból befolyt összegek sorrendben a következők: 430 frt., 260 frt., 350 frt., 630 frt., 763 frt., 320 frt., 420 frt., 575 frt., 510 frt. és 280 frt., összesen: 4538 frt. Az alapító díjak mint elidegeníthetlen vagyon, gyümölcsöztettek s a kamatokból évenkint következő összegek jöttek be:

3. 36 frt., 169 frt., 107 frt., 305 frt., 123 frt., 397 frt., 303 frt., 316 frt., 299 frt. és 330 frt., összesen 2385 frt.

4. A menházak kezelése következő összegeket eredményezett: A József-menházért Szentiványi József úr 200 frtot adott; a leégett Majláth-menházért biztosítási díj fejében bejött 600 frt.; a Rózsa-menház bérjövedelme 308 frt., összesen 1108 frt.

5. A Kolbenheyer-féle Tátra-térképekért bejött összesen: 1393 frt.

6. Az egyesületi jelvények- és okmányokért bejött összesen: 1851 frt.

7. Pénzadományokból bejött az egymásután következő évek sorrendje szerint: 446 frt., 318 frt., 0 frt., 761 frt., 300 frt., 1497 frt., 153 frt., 448 frt., 308 frt. és 84 frt., összesen: 4315 frt.

8. Különféle bevételekből összesen 1948 frt. jött be.

9. Kölcsön vétetett 134 frt.

Az összes rendes jövedelem ennélfogva: 50.876 frt.

Ide számítandó még azon 7590 frtnyi összeg készpénzben, mely az 1881—83-iki években a museumra begyült adományokból (3222 frt.) s az elárusított sorsjegyekből (4368 frt.) mint rendkivüli jövedelem keletkezett.

Kiadások.

Az ezen jövedelmekből fedezett kiadások a következők:

1. A kezelési költségek, (irodaszükségletek, levelezés, táviratok, fuvarozás, díjazások, szállítási költségek, az egyesületnek Tátra-Füreden való képviseltetése, a pénztárnok, titkár s szerkesztőség tiszteletdíjai, stb.) az egymásutáni évek szerint következők valának: 106 frt., 444 frt., 395 frt., 968 frt., 828 frt., 952 frt., 1133 frt., 1564 frt., 1731 frt., 1747 frt., összesen: 9868 frt.

2. Az évkönyvnek, — mely magyar és német nyelven és így kettős kiadásban jelent meg —, kiállitási költségei az ahhoz tartozó képekkel együtt 1874-től számítva: 472 frt., 971 frt.,

1155 frt., 1105 frt., 1549 frt., 2110 frt., 2755 frt., 2706 frt., 1399 frt., összesen: 14,222 frt..

3. Museumi tárgyak beszerzésére fordíttatott 1877-től számítva: 207 frt., 121 frt., 272 frt., 303 frt., 170 frt., 170 frt., 142 frt. Ezenkívül 1881 és 1882-ben a museumi épületalapra 1331 frt. tétéményeztetett le. Befektettetett tehát összesen e czélra: 2546 frt.

4. A könyvtár gyarapítására fordíttatott 12 frt., 19 frt., 51 frt., 115 frt., 52 frt., 84 frt., 56 frt., 62 frt., 107 frt. és 21 frt., összesen: 579 frt.

5. Tudományos vállalatokra, hőmérésekre fordíttatott 1875-ben 99 frt. 1877-ben 79 frt. Továbbá 1880-ban 275 frt. barlangok kutatására. Összesen: 453 frt.

6. Nyomtatványokra, fényképek s az album kiállítására: 1874-ben a Tátra-album kiállítási költségei: 297 frt., fényképekért fizettetett: 150 frt. s a Bibl. Carpathica költségei: 693 frt., összesen: 1140 frt.

7. A Tátra-térkép elkészíttetése 1875—1879-ig 1302 frtba került.

8. Az állat- s növényvédésre kiadatott 1880-ban 96 frt., 1881-ben 29 frt. s 1882-ben 74 frt., összesen: 199 frt.

A 2—8 tétel alatt felsorolt összegek e szerint közmívelődési czélokra fordíttattak s összesen 20440 frtra rúgnak.

9. Kiadások a menházakra s azok biztosítására, 1874-től számítva: 100 frt., 1459 frt., 563 frt., 1417 frt., 1647 frt., 737 frt., 400 frt., 1483 frt. és 115 frt., összesen 7921 frt.

10. Utak építésére s útjelzésekre kiadatott 1874-től számítva: 67 frt., 80 frt., 155 frt., 123 frt., 203 frt., 230 frt., 682 frt., 220 frt. és 377 frt., összesen: 2137 frt.

11. Az egyesületi jelvényekért és okmányokért kiadatott 1876—80-ig s 1882-ben 353 frt., 494 frt., 308 frt., 201 frt., 131 frt. és 198 frt., összesen: 1685 frt.

A 9—11. tételek alatt felsorolt összegek gyakorlati czélokra fordíttattak s összesen 11,743 frtra mennek. Ez összeg ugyan aránylag csekélynek mondható, valószínű azonban, hogy e kiadások jövőben növekedni fognak.

12. Az Aggteleki barlang bérleti összege az 1882-ik évre: 253 frt.

13. A kalauzok díjazása, kalauz-jelvények s a tőkesített kalauz alap összesen: 271 frt.

14. Adomány az árvizkárosult szegediek javára: 150 frt.

15. Az osztályok segélyezésére kiadatott, és pedig: a) a Beszkid osztály számára 340 frt, b) a Rozsnyói osztály számára az Aggteleki barlang kiigazítási költségeinek fedezésére: 450 frt., c) a Keleti-Kárpátok osztálya számára: 400 frt.

d) az Iglói osztály számára 100 frt, e) a Vágvölgyi s Kis-Kárpáti osztály megalakítása czéljából az előkészítő bizottságnak: 48 frt., f) a Szittnya osztálynak: 250 frt., összesen: 1588 frt.

16. Különféle kiadások: 117 frt.

17. A museum építésére kiküldött előkészítő bizottság kiadása 850 frt.

18. Mint elidegeníthetlen alap 5177 frt tőkésittetett.

19. Mint museumi épület-alap, eddigelé 7483 frt tétetett le gyümölcsözőleg.

Igy a kiadások főösszege 44.160 frtra megy.

A tőkesített alap, a museumi épület-alap s a kalauz-alap főösszege pedig 12.890 frtra rúg, mely összeg gyümölcsözőleg van elhelyezve.

II.

Az egyesület gyakorlati, tudományos és nemzetgazdászati működése.

A. Építkezések.

a) Útépítések.

Közvetve. 1. A hochwaldi állomástól felfelé a Csorbai tóig s lefelé Csorba faluig vezető út. — Az egyesületnek Liptómegye törvényhatóságához intézett kérvényezése folytán 1876-ban építtetett ki az út a hochwaldi állomástól a tóig s 1878-ban kijavíttatott. Helyenkint 1880-ban is elhagyattak egyes meredekebb részletek s helyökbe kényelmesebb kigyózó utak készíttettek. 1879. után a Hochwaldtól lefelé egész Csorba faluig vezető út is járhatóvá tétetett, úgy hogy most a Csorbától egész a Csorbai tóig húzódó 9 kilometernyi hosszú és 539 meternyi emelkedésű utat akárki akármiféle szekéren bízvást bejárhatja.

2. Hasonlókép a Kárpátegyesület kezdeményezésének köszönhető a Poprádtól Felkán és Nagy-Szalókon át egész Tátra-Füredig vezető s az utóbbi 10 éven át nagyon is használt út kijavítása. E javítás 1876-ban eszközöltetett. 1883. elején történt ez útnak helyenkinti múlhatlanul szükségessé vált kiszélesítése.

3. A Vörös kolostortól egész a galicziai határig, Szczavnicáig vezető gyönyörű hegyi és vízi út járhatóvá tételének eszméje is egyesületünkből indult ki, vagy legalább általa nyomatékkal hangsúlyoztatott. Ma már e pompás gyalogút is át van adva a közhasználatnak.

4. Hasonlókép a folyton élénkebbé lett egyleti élet által növekvő közlekedésnek köszönhető, hogy először Ő kir. Fensége Coburg-Gothai Ágost herczeg a Hollókő alatt már 1877- és 1878-ban utat építtetett az „Időszaki forráshoz“ s hogy másodszor Dr. Szontágh Miklós is külön utat építtetett az új-lesz-

nai erdőszéltől Új-Tátra-Füredig, melyhez csatlakozott a legújabb időben egy más széles szekérút, melyet a késmárki bank épített s mely a régi alsó-tátra-füredi úttól kezdve az erdőn keresztül vezet. Ezzel az egyesület által közvetve kezdeményezett utak és ösvények száma még nincs kimerítve; lesz még alkalmunk, másokat is felemlíthetni. Lássuk most azon utakat és ösvényeket, melyek közvetlenül az egyesület által építtettek.

5. Az egyesület már előbb, 1875-ben eszközölte az Alabastrom-barlangig vezető meredek gyalogút kijavíttatását. 1880-ban megtörtént a barlang bejáratának alkalmasabb kigazíttatása is. Az idevágó összes kiadások 60 frtra rúgtak.

1876-ban addig áthatlan gyalogfenyő bozótokon át gyalogösvénynyel köttetett össze a Zöldtó a Fehértóval. Ugyanezen út 1880-ban kijavíttatott s meghosszabbíttatott egész a jelentékenyen (200 m.) magasabban fekvő Vöröstóig.

1877-ben kijavíttatott a Zöldtótól lefelé vezető sűrűn használt út. Az „Egyed-menház“ felépíttetése után ösvénynyel köttetett össze úgy a Zöldtóval, mint a jóval alantabb fekvő „késmárki kosár“-ral. Végre az „Egyed-menház“-tól az 1773 meter magas Kopa szorosra vezető 2 kilometernyi hosszú út is használhatóvá tétetett gyalogjárók számára, úgyszintén alúl a „késmárki kosárig“ húzódó út némely helyen szekerek számára is járhatóvá tétetett.

6. A Zöldtó s a kis kolbachi völgy között kimagasló Lomniczi csúcsnak is meg kellett érnie, hogy a reá felvezető úton változtatást tűrjön el. 1878-ban ugyanis négy helyen: a próbánál, „Matirko visszatérésénél“, „Emericzy sírásánál“ s a „gerinczen“ sziklarobbantások segélyével lánczok, gyűrűk s tartók illesztettek be s így a veszélyesebb helyek némileg biztosabbakká lettek.

7. A kis kolbachi völgyet a Tátra völgyei között kétségtelenül leginkább látogatják a touristák és fürdővendégek. Még a legesősebb napon sem egészen elhagyott e pompás völgy. Ép ezen körülménynek megfelelőleg az egyesület nagy gondot is fordított reá. Az első útjavítás, — mert gyalogösvény és lovasút régi idők óta volt már itt —, 1879-ben történt. Azután folytattatott minden évben; csínosíttattak az utak s elneveztettek, mellékein padok helyeztettek el s a négy vízesés áthidaltatott, úgy hogy jelenleg szekéren a Rózsa-menházig, lóháton pedig magas töltéseken keresztül egész a Tűzelőkőig kényelmesen fel lehet jutni. Itt ugyan le kell szállnunk a lóról, de azért aránylag eléggé kényelmes gyalogúton legyőzhetjük a most következő meredek, 300 méternél magasabb tófalat.

A Tátra-Füredtől egész a 2007 méternyi magasságú Öttóig terjedő, 7 kilometernyi utat ma már minden hölgy kicsiny lába kényelmesen megteheti.

8. A felkai völgyben, — melyet épen úgy, mint a kis kolbachi völgyet, egész serege a lóháton és gyalog vándorlóknak látogat mindennap —, már 1874-ben terjedelmes és költséges útjavítások kezdettek a Kereszthalomtól (Kreuzhübel) fogva egész a Felkai tóig. A következő 1876. és 1877. úgyszinte az 1882. évben felfelé a Hosszú tóig s lefelé Tátra-Füredig terjedő út javíttatott ki némileg, úgy, hogy a 6—8 kilometernyi út, — ha egyes helyeken igényel is még némi tatarozást —, a szerényebb igényeknek megfelel.

9. A felkai úttól elágazó s az összes Tátra csúcsok közt legnagyobb látogatottságnak örvendő Szalóki csúcsra vezető gyalogút, a nagy tömegekben elharapódzott gyalogfenyők gondos eltisztogattatása folytán 1880-ban teljesen jó karba helyeztetett.

10. A Gerlachfalvi csúcs, a Tátra királynője is czélszerű intézkedések által, — legalább a legveszedelmesebb helyeken —, hozzáférhetővé tétetett a merészebb hegymászókra nézve. 1880-ban a felkai hegyszakadékban több meternyi hosszúságú lánczok alkalmaztattak; a batizfalvi völgybe hajló sziklafalakba pedig 14 hüvelyk hosszú s $^3/_4$ hüvelyk széles vaskapcsok fúrattak s erősíttettek be ólommal a „probá“-nál, a „proba“ feletti hasadékban s a „lyuk“ feletti falba. Ezen 18 kapocscsal ellátott lejtő jelzőkkel tétetett felismerhetővé.

11. Az Oszterva hegyre vezető út, — honnan gyönyörű kilátás nyilik a hatalmas Menguszfalvi völgybe —, a gyalogfenyők országában szintén kijavíttatott.

12. Tátra-Füred, (jobban mondva: „a három Tátra-Füred“) s a Csorbai tó gyűlhelyei a Tátra látogatóinak a hegység déli oldalán. A két pont egyenes összeköttetése csakhamar nagyon kivánatossá lőn. E szükségletnek megfelelőleg 1878-ban lovas- és gyalogút jelöltetett ki és több, nehezen járható részlet kényelmesebbé tétetett. 1880-ban czélszerűen megrövidíttetett, úgy hogy most a Tátra-Füredtől egész a Csorbai tóig a legpompásabb fenyű erdőben vezető mintegy 13 kilometernyi lovas- és gyalogút mindenki előtt nyitva áll. Most meg azon terv megvalósításán fáradoznak, miként lehetne az egyesület, a földbirtok tulajdonosai s a megyei törvényhatóság egyesített erejével ugyanezen úthoz közel egy szekérutat is építni, hogy kikerültethessék a Poprádon, Lucsivnán és Csorbán át vezető nagy kerülő. Ez az út azután ellenkező irányban is meghosszabbíttatnék egész az újonan felfedezett nagyszerű Bélai barlangig s így a Magas Tátra egész déli homlokzata el lenne látva a legkivánatosabb közlekedési eszközzel.

13. A nyaralókkal koszorúzott Csorbai tó a legtermészetesebb s legkényelmesebb kiindulópont a Menguszfalvi völgybe, a Poprádi tóhoz, a Hinczkói tavakhoz, a Békás tavakhoz s a Tengerszemhez való kirándulásokra. Itt legelőször 1876-ban láttatott el a Hochwaldtól a Csorbai tóig vezető út útjelzőkkel. 1877-ben javíttatott ki alaposan a Csorbai tótól egész a Poprádi tóig terjedő gyalogút. Az utat átszelő, bővízű s rohanó hegyi patakok rendesen áthidaltattak; 1878-ban ugyanezen út lovasok számára is használhatóvá tétetett, 1880-ban pedig jelentékenyen megrövidíttetett, kijavíttatott s egyrészről a Jeges tóig, másrészről a Békás tóig és Hinczkói tóig meghosszabbíttatott. Ehhez járult 1881-ben egy lovasút építése a tótól a Fátyolvízesésig a Mliniczavölgyben. Végre a Halastó felett kimagasló Tengerszemcsúcs is könnyebben hozzáférhetővé tétetett sziklarobbantások s vas kapaszkodók alkalmazása által. Több ízben bebizonyult már, hogy most a Tátrának e legnagyszerűbb kilátási pontjára nők és gyermekek is felmászhatnak.

14. Végre a Csorbai tótól a „Predni Handel"-en keresztül a hatalmas Kriváníg is út építtetett 1880-ban.

15. Igen fáradságos és költséges utakat épített az egyesület az Aggteleki barlangban is. E barlangot az egyesület tudvalevőleg az illető közbirtokosságtól 1881-ben 10 évre bérbe vette s a Rozsnyói osztály felügyelete alá helyezte. Ez utóbbi a 8 óra járásnyi barlangban az utakat jó karba hozta, kiszárította, a szűk folyosókat dinamit-robbantásokkal kibővítette, a patakokat s csermelyeket 17 helyen áthidalta s a bejárást kényelmessé tette. Világításul 110 petroleum-viharlámpa s magnesium sodrony szolgál. Ezen s még más egyéb munkálatok, pl. a terep-felvétel stb., 2250 frtnyi költséget okoztak, mely költség a barlang látogatásából bevett 990 frt. jövedelemmel eddig csak részben fedeztethetett. És még mindig nagyon sok a tennivaló arra nézve, hogy a barlang europai hírének megfelelhessen, mint pl. a barlang végkijáratának mulhatlanúl szükséges áttörése.

16. Az 1842 méternyi magas Cziblesen, a „Mármarosi Rigin", 1879-ben a volt Mármarosi osztály épített lovas utat.

17. Az 1480 meternyi magas Polonina Runán az egykori Beszkid osztály épített lovasutat 1879-ben.

18. A Beszkid tengerszemtől egész a Szninszki-Kamenig vezető utat ugyanezen osztály 1881-ben építette.

19. A Vihorlattól a Motrogonon és a Szninszki-Kamenen át egész a Tengerszemig vezető út, az új Kelet-Kárpáti osztály műve, 1883-ban építtetett.

20. A Szkleno hegyen lévő ösvény kijavítása és jelzése fehér, a Szittnya hegyre vezető út jelzése pedig vörös szín-

nel a tevékeny Szittnya osztály által teljesíttetett 1882-ben. E jelzések mindakét úton még a következő 1883. évben folytattatni fognak.

21. A poprádi Váracsra vezető út építése is, legalább részben, az egyesületnek köszönhető, a mennyiben annak Poprád községe által való felépítését pénzbeli támogatásban részesítette.

Az egyesületnek az útépítésre vonatkozó ezen törekvése több részről nagyon örvendetes kiegészítésben részesült. Ide számítjuk a többek között:

22. A Királyhegyen épített utakat és ösvényeket, melyeket Ő kir. Fensége Coburg-Gothai herczeg építtetett 1880. vagy 1881-ben e hatalmas hegy lejtőjén lévő és touristák által is használható két menházhoz. Továbbá

23. az újonnan felfedezett nagyszerű Bélavárosi barlang járhatóvá tétele, valamint egy a völgy aljától mintegy 160 méternyi emelkedésű s ezen barlanghoz vezető kigyózó út építtetése is. E legújabb s már is a legnagyszerűbbek közé számítandó barlang hozzáférhetővé tétele Béla városának már az első 1882-ik évben csaknem 1600 forintnyi költségébe került. Az egyesület által végre eszközöltetett

24. a „Ház"-ra, egy 719 méter magas hegyre vezető útnak építése s részbeni kijavítása, — mely útmutató táblákkal is elláttatott —, az Iglói osztály által eszközöltetett. Ugyanezen osztály a „Hagelsgrund" nevű völgyben levő patak fölé is rendes bűrűt építtetett.

b) Menházak építése.

Az egyesület által épített menházak közé tartoznak:

1. A Rózsa-menház nem messze (mintegy 3 kmnyire) Tátra-Füredtől északra, az úgynevezett Taréjka alján 1250 méternyi magasságban a tenger színe felett. A terület Szepes-Szombat városáé. 1875-ben az épület már jó részben be volt fejezve és Gräffel-Győrffy Rózsa bárónő tiszteletére „Rózsa-menháznak" neveztetett el. Minden évben történtek ezen menházon javítások, kiegészítések és szépítések, úgy hogy már 1877-ben vendéglős is felüthette tanyáját benne és jó üzletet csinált. Ez utóbbi oknál fogva Szepes-Szombat városa megakarja venni a menházat.

2. A József-menház a Csorbai tónál, így neveztetve Szent-Iványi József neve után, a kinek birtokán fekszik a Csorbai tó. E menház Szent-Iványi József úr nagybecsű támogatása mellett 1875-ben építtetett, ki a területet és a szükséges épület anyagot ingyen adta. A menház a következő években kicsinosíttatott és melléképületekkel láttatott el, úgy hogy 1877-ben ide is bevonúlhatott egy vendéglős. 1879-ben Szent-Iványi Jó-

zsef úr a menházat megfelelő kártalanítás mellett az egyesülettől átvette, jelentékenyen kibővíttette és annak közelében saját költségén a

3. „Vendéglő a Csorbai tóhoz“ című — húsz szobával és egy nagy teremmel ellátott — szállodát építtette. Most e kiterjedt tó partjain e két épületen kívül még számos más nyári lak is van, melyek annak a százakra menő vendégekkel különösen élénk bájt kölcsönöznek. Még a tó tükrén is van egy nyílt fürdőhelyiség. Különböző nagyságú csónakok és sajkák állanak a szenvedélyes evezők rendelkezésére.

4. Az Egyed-menház. Késmárki területen fekszik a Zöldtó völgyében s állomáshelyét már egyszer változtatta. Építése 1876-ban vette kezdetét, egy a késmárki kosár (cserény, Sennhütte) fölötti helyen a „Weidenau nevű fensíkon“ 1547 meter magasságban a tenger színe felett. A területet 110 fatörzsszel együtt Késmárk városa nagylelkűségének köszöni az egyesület. Ezen, Berzeviczy Egyed elnök nevéről elnevezett menházat azonban, minthogy a pásztoroktól s más egyébb vad utasoktól sokat kelle szenvednie és elviselnie s minthogy ezek barbár eljárása folytán végromlásának nézett elébe, 1880-ban az 1538 meternyi magasságú Zöldtó partjaira kellett áthelyezni, ez alkalommal is Késmárk városa nagylelkű támogatása mellett. Ezen magánosan álló, de azért eléggé látogatott menháznak mostanáig még nem akadt vendéglőse.

5. A Hunfalvy-menház a Felkai tó mellett. Igy neveztetik Magyarország hírneves földleirójának, Hunfalvy Jánosnak nevéről, a ki szepesi születésű. Már sok évvel ezelőtt állott e tó mellékén egy kezdetleges gránitsziklákból, kyklop-építészet módjára összetákolt menház, melyet azonban a viharos szelek s a lerohanó hógörgetegek időelőtti rommá tettek. Igy azután az egyesület saját pénztárából 500 frtot utalványozott, szerencsés volt ehhez az ó- és új-tátrafüredi fürdővendégektől másik 500 frtot, valamint e két fürdő birtokosaitól összesen még 500 frtot ajándékba nyerhetni, és az így összeszerzett 1500 frtnyi tekintélyes összegen 1878-ban egy csinos, két szobából álló menházat építtetett. E menházban egy az egyesület által felfogadott és fizetett őr lakik, a kinél bort, sört, sajtot és szalámit is kaphatni. Nagy-Szalók községe közvetlenül a menház közelében egy vendéglővel ellátott tourista házat szándékozik építtetni saját költségén.

6. A Majláth-menház a Poprádi tó mellett. Ez 1879-ben építtetett. Az ottani terület birtokosai Máriássy Aladár és Ferencz urak nagylelkűsége szolgáltatta a menház számára a területet és épületfát. E menház azonban már az 1880-ki julius 18. és 19-ike közötti éjen ismeretlen okból származott

tűz alkalmával a lángok martalékává lőn. Mind a mellett a biztosítási összeg segélyével már 1881. mint szilárd kőépület két szobával s egy benyilóval újból felépült s a különben is pompás tóvidéknek különös díszeül szolgál.

7. A nagy-szalóki Három tó melletti kis menedékház 1750 méternyi magasságban a Nagy-szalóki csúcsra rándulók iránti tekintetből 1878-ban épült. E menház 1882-ben erősen megrongáltatott, minek folytán alaposan kijavíttatott.

8. A Menguszfalvi völgyben, a Hinszkói tó alján mintegy 1600 méternyi magasságban lévő védtető azoknak javára építtetett, kik a Tengerszemcsúcsra akarnak mászni vagy a Hinszkói tavat szándékoznak felkeresni.

9. A Remete-lak a „Polonina-Runa“ hegyen 1879-ben a Beszkid osztály által építtetett;

10—11. A Felső-remetei tó, vagy a mint nevezik, a Beszkid-tengerszem melletti két menházat ugyanez osztály építette a gr. Sztáray-család támogatása mellet 1880-ban. A tó partján egy csónak áll a ladikázni szeretők rendelkezésére.

12—15. A Popp-Ivánon, Vervou-Pietroszon és Hoverlán lévő három menházat a Kelet-Kárpátok osztályának kérelmére a m. kir. erdőigazgatóság építette. Az osztály az 1883. év folyamán még az 1074 mtnyi magas Vihorlát hegyen is menházat épít, melyre nézve gr. Sztáray Antal készségesen adott engedélyt s az ahhoz szükséges épületfát ingyen adományozza, valamint az utat is Józsától a Vihorlat hegyre saját költségén fel fogja építeni.

16. A Markuskút melletti menház ereszszel és verandával (az iglói hegységben) az Iglói osztály által építtetett 1882-ben a Markuskútnak nevezett forrás mellett az „Eschseifen“ völgyben 522 mtnyi magasságban a tenger színe fölött. Ez alkalommal a Markuskút is bekeríttetett.

Nagy hálával tartozik az egyesület az árvai uradalom igazgatóságának, nevezetesen gr. Zichy Ödönnek, minthogy a touristák és az egyesülethez közel álló körök több oldalról nyilvánuló kivánatára

17. a Babiagora-menházat építtette. E menház a gyönyörű kilátást nyujtó, 1725 mtnyi magas hegyen az erdőszélen fekszik.

Hasonló hálával tartozik az egyesület Coburg-Gotha Fülöp herzeg Ő Fenségének, a ki 1882-ben

18—19. két vadászkunyhót építtetett, melyek közűl az egyik a telgárti havason, a másik pedig a sumjáczi havason van s mindkettő nyitva áll a touristák számára.

20. Az Aggteleki barlang melletti tourista háznak építését a Rozsnyói osztály 1882-ben kezdette meg. E menházban a

tourista jó lakás- és élelmezésre talál, a mi nem épen megvetendő dolog a barlangot látogatókra nézve annak roppant terjedelménél fogva (8 óra járásnyi befelé és 8 óra kifelé). E menházon kívül az egyesülethez, habár csak erkölcsileg, de azért nem kevésbbé szoros kapcsokkal van csatolva

21. a Bélai barlang bejárásánál lévő menház. E menház is nélkülözhetlenül szükséges a látogatókra nézve, minthogy a barlang már most is mintegy 3 km. hosszú, habár még mindig nincs egész végéig kikutatva és járhatóvá téve. Rövid idő alatt az erélyesen működő Béla város által a 150 meterrel alantabb fekvő, rendkívül kedves, hatalmasan zuhogó, kristálytiszta vízű patak által átszelt völgyben egy nagy tourista ház fog építtetni, s magánosok is nyári lakokat fognak emeltetni. Ugyan e város sajtkészítőtársasága is hatalmasan előmozdította az egyesület terveit

22. a Kopa-hegyen, — az innenső Rézaknák mellett, egészen közel az imént említett társaságnak egyidejüleg alapított sajtkészítő helyéhez —, egy menháznak 1882-ben való felépítése által, a mennyiben a Béláról a magas hegységen át Javorinára vándorló tourista ennek folytán kényelmes hajlékra s jó ellátásra talál. Végre a touristák iránt barátságos érzületű város fáradozásainak köszönhetők

23. a sarpaneczi és zsdjári touristaszobák az ottani erdészlakban, a rohamos Béla-patak jobb partján, a mely két szálló a béla-javorinai vagy kézsmárk-javorinai úton mindenkire nézve szerfelett kedvező.

Itt kell még említést tennünk a Tátra legrégibb menházáról

24. a Rainer menházról, melyet még a boldogúlt Rainer építtetett vendégei számára a két Tarpatak összefolyása melletti gyönyörű réten. A már düledező menház 1876-ban a tátra-füredi fürdővendégek költségén, úgyszintén 1877-ben egyesületünk által javitás alá vétetett, mindamellett még most sem nyujt elegendő kényelmet a hegyi vándor számára. Ezt Ó-Leszna községe, a terület birtokosa, szándékozik nyújtani, a mely itt vendéglővel ellátott touristaházat akar építtetni.

A hajlékokra nézve röviden még csak annyit jegyzünk meg a touristák, fürdő és nyári vendégek számára, hogy e téren egyes vállalkozók, társaságok, városok, sőt még a kormány is vetélkednek az egyesülettel és szövetségeseivel a divatos vendégépületek emelését illetőleg. Ó- és Új-Tátra-Füred évenkinti terjedése és szépítése nagyszerű épületek által, (mely két fürdőhely csak 1881-ről 82-re 110 szobával gyarapodott s daczára ennek még mindig nem elegendő az idegen vendégek befogadására,) a Csorbai tó melletti telep, a már most

pompás épületekből álló Alsó-Tátra-Füred, a késmárki hitelbank által épített vendéglő a „Kilátáshoz“, a Nagy-Szalókon kiváló izléssel berendezett s a mellett mégis olcsó Veszter-vendéglő alapítása, az évenkint növekvő Husz-park Poprádon, s a Meese-féle vendéglő Késmárkon, Felka városának új vendéglője s nagyszerű, nyári lakokra vonatkozó tervezete, Lucsivna, Gánócz, Lubló, Szkleno, Feketehegy, (mely utóbi fürdőhely 1882 vagy 83 óta egy részvénytársaság által alapított Stoószi fürdőben közeli vetélytársat nyert), a Liptóban fekvő Zselezna gyógyfürdő, a Zamoysky grf. által (ki egyszersmind a lublói várnak is birtokosa) 400.000 frton vásárolt Ruzsbach fürdő átalakítása. Dobsina városának szép s gyönyörű fekvésű tourista és fürdő házai a Dobsinai jégbarlang mellett a smaragd-zöld sztraczenai völgyben, a rank-herleini fürdőben 1880-ban emelt több rendbeli szép lak- és touristaházak, (mely fürdőnek természetes szökőkútja évente több mint 2000 látogatót édesget magához), Poprád városának a regényes Blumenthal völgyben fekvő gyönyörű touristaháza, a Tátraháza a Fehér patak mellett stb., mindez eléggé mutatja a bel- és külföldi idegenek tolongásának nagyságát, melynek emelése a „Magyarországi Kárpátegyesület“-nek annyira szivén fekszik, minek folytán ezen s hasonló minden nemű és nagyságú telepektől sohasem fogja megvonni szerény támogatását, sem pedig akár szó- akár irásbeli jó tanácsait. Végre egyes magán emberek is akadnak, kik szerény, de csinos lakásukat megosztják a touristákkal s azokat mesés olcsó áron még élelmezik is. Példaképen felemlítjük itt a Kriván alján lévő „Pod Banskom“ nevű kerülő házat, a batizfalvi, ó- és új-lesznai s a stolai tanitói lakot a Gerlachfalvi csúcs alján, a Tátra-Füredtől a Csorbai tóhoz vezető lovasút mentén a Kahulréten közel a Hágihoz fekvő kerülőházat s a Glatz hegyen fekvő hg. Coburg-Gothai kerülő házat stb. Poprád városában a főévad tartama alatt minden rendelkezésre álló szoba és helyiség el van foglalva.

Kilátó emelvények.

A kilátó emelvények és glorietták a touristára és a természet kedvelőre nézve inkább csak fényüzési czikkek. S még ilyen segédeszközöket is, habár csak csekély számban, tud felmutatni a „Magyarországi Kárpátegyesület.“ Ezek a következők:

1. A poprádi glorietta a 922 m. magas, az egész Poprád- és Hernádvölgyekre kilátást nyújtó s a poprádi Váracsnak nevezett hegyen, melyen igen régi sánczműveletek nyomai még mai nap is láthatók. Poprád városa s az egyesület közös költségén 1870-ben állíttatott fel Ő Nagyméltósága a szepesi

püspök s Korponay Ágoston alispán úr nagyértékű támogatása mellett.

2. A tarpataki kilátó emelvény, mely kissé lejebb a Rózsa-menháztól innen a vízesésekig vezető úton, zűrzavaros, egészen járhatlan gránitszikla tömegek közepette állíttatott fel. Hogy mit tehet az egész hegyóriásokat lehordó természeterő, mily rettenetes sziklafalakat volt képes vésni a legnagyobb mester, a természet, s hogy végre az életerő miként iparkodik enyhíteni e szilaj pusztitást különféle zuzmók, moszatok, füvek, cserjék, bokrok, tűlevelű s lombos fák által, azt innen nyugodtan és figyelemmel lehet észlelni.

3. A Huszt romon lévő kilátó emelvény, mely 1882-ben a Keleti Kárpátok osztálya által állíttatott fel.

4. Kilátó emelvény a „Ház"-on, egy 719 m. magas hegyen, mely 1882-ben az Iglói osztály által emeltetett. Ugyanez osztály 1883-ban

5. kilátó helyet akar emelni a Knollán, 1268 m. magasságban. E hegy ugyanis nagyszerű kilátást nyújt a Szepesség csaknem valamennyi hegycsoportjára, beláthatni azon kívül innen a szomszédos vármegyék dél, kelet és nyugot felé elterülő hegységeit.

c. Kalauzolás.

Mihelyest a tourista elhagyja a vasúti kocsit vagy szekerét, hogy gyalog indúljon útnak, máris valamely helyi ismeretekkel biró vezetőre kell bíznia magát. A kalauzolás szabályozása és fejlesztése, valamint egyes hegyi kalauzok fokozatos kiképzése hasonlókép a hegyi egyesületek kötelességei közé tartozik. A „Magyarországi Kárpátegyesület" is iparkodott e kötelességének megfelelni, a mennyiben 1. 1874-ben a helyeket és egyéneket ismerő egyesületi tagok által a Tátra déli alján lakó 37 vezetőt, (16 Tátra-Füreden, 6 Stolában, azután Csorbán, Lesznán, Vorbergen, Rokuszon stb.) iratott össze, a vezetők és hordárok díjait idő és távolság szerint megállapította s minden hitelesített vezetőt könyvecskével látott el; 2. egy 12 §-ba foglalt, hatóságilag jóváhagyott vezetői szabályzatot dolgoztatott ki, mely a kalauzok kötelességeit s eljárását írja körül; a mennyiben továbbá 3. az egyesület és a Szittnya osztály egyes, szerencsétlenűl járt vezetőket pénzbeli segélyben részesített s a fontosabb helyeken, mint pl. a Csorbai tónál külön vezetőt alkalmazott rendes fizetés mellett; 4. az egyesület 200 frtnyi kalauz alapítványt tett, melynek kamatai keresetképtelenné vált kalauzok segélyezésére fognak fordíttatni. Ez alapítvány a koronahg. Ő cs. és kir. Fenségének Stephánia herczegnővel

való eljegyzése emlékére tétetett; 5. 1882-ben köszönettel fogadta Dr. Szontágh Miklós tervét és ajánlatát, mely szerint négy heti ingyenes tanfolyamokat fog nyitni a kalauzok számára. E tanfolyamokra csak fedhetlen jellemű, írni és olvasni tudó jelöltek lesznek bocsáthatók. A tanonczok szokásos, eddig gyakorolt kötelességeik mellett oktattatni fognak a szerencsétlenségek esetében nyújtandó legszükségesebb segély megadására, állatok s növények gyűjtésére, a mászókötél kezelésére, a hőmérő és aneroid megfigyelésére stb., azután pedig tehetségeik és használhatóságuk szerint több rangfokozatban mint főkalauzok, kalauzok, kalauzjelöltek és egyszerű hordárok rendszeresíttetnek segély- és nyugdíj illetményre való igénynyel. A segítő, megfigyelő és gyűjtő eszközökkel az egyesület fogja őket ellátni, de kötelesek lesznek a gyűjtött tárgyakat s a megfigyelt dolgokat az egyesülettel közölni. Az első ilynemű tanfolyam 1882. márczius és aprilis havában vette kezdetét.

B. Irodalom.

a) Útmutató s egyéb irodalmi művek.

Beláthatlan már azon irodalmi termékek sora, melyet a tulajdonképeni, alig 50 éves, s már is egész Európában elterjedt touristika hozott létre. A most már 10 éves „Magyarországi Kárpátegyesület“ is, habár csak szerény terjedelemben, és pedig kevésbbé közvetlenűl hivatalosan, mint inkább közvetett úton, megtette a magáét az irodalom terén is. És ha egyetmást feljegyzünk itt, a mi nem tulajdonítható határozottan az egyesületnek öntudatos törekvéséből származó érdemeűl, szíves olvasóink talán mégis elnézéssel lesznek irányunkban, mert hiszen egyesületünk megszületése ez irodalmi munkák által részben siettetett, részben pedig a már megalapított s működésében öntudatlanúl is messze kiható egyesület ilynemű prózai és költői iratok keletkezésére ösztönt s indokot szolgáltatott.

És így első sorban egy úttörő búvár munkáját mutatjuk be, a ki, mint a Tátravidék szülötte, kitűnően irta le a Kárpátok koronáját, a Magas Tátrát és bennünket, a kicsiny de nagyon változatos hegyvidék lakóit és szomszédait a kék sziklaormok iránti lelkesűltségből rávezetett a hegyrendszer tiszta ismeretére s valódi fogalmára. Az 1874-ben elhalt Fuchs Frigyesnek munkája ez, melyet Pesten Heckenast Gusztáv 1863-ban adott ki e czimen:

1. A Központi Kárpátok s legközelebbi előhegységei.“ (Német nyelven.) Fuchs Frigyes, a lelkes, finom műveltségű, habár szerény állású természettudós, annak idejében legjobban ismerte a Magas Tátrát és annak előhegységeit. 1860—62-ig

bejárta a hegységet, felvette azt helyrajzi tekintetben, (mert a Magas Tátrának a katonai földrajzi intézet általi felvétele csak 63- vagy 64-ben lett közzétéve) s ahhoz oly szöveget írt, mely a Tátrára vonatkozó régibb keletű munkákat, mint pl. a Genersichfélét, Sidoffélét, stb. teljesen háttérbe szorította. Hegyméréseinek eredményeit egy kéziratban maradt s 1: 75860 méretű térképen örökítette meg, mely azonban eddig még nem lett közzétéve s jelenleg a felkai museumban őriztetik. A művéhez csatolt és csak a gerinczeket feltűntető térkép-vázlat csak kivonata az eredeti térképnek. A mű, habár nem is minden tekintetben kifogástalan, még ma napság is megérdemli, hogy olvastassék. A belföldi Fuchs mellé méltóképen sorakozik a külföldi Kořistka Károly, prágai műegyetemi tanár e czimű művével:

2. „A Magas Tátra a Központi Kárpátokban.“ (Német nyelven. 40 lap, 4 színezett látkép, — egy térkép — s egy fametszvénynyel). Megjelent 1863-ban mint Petermann közleményeinek 12-ik pótfüzete. E mű a Magas Tátrának első, minden előbbi vizsgálódások eredményeit magában felölelő physiographiai leirása. A szerző maga is bejárta a hegységet. A műhöz egy, a katonai földrajzi intézet régi felvétele után rajzolt, növényzeti és magassági régiók szerint színezett térkép van csatolva, mely azonban, mint magától értetik, mintájának hiányait viseli magán.

Fuchs és Kořistka a Magas Tátrának irodalmi kincsbányái voltak egész az egyesület megalakulásáig. Maga az egyesület első kötelmei közé sorozta, egy új s eredeti kutatásokra alapított „Tátra-Kalauz“-ot (Tátra-Führer) adatni ki. Kolbenheyer Károly, azelőtt lőcsei, most bielitzi tanár személyében akadt erre kitűnően képesített egyéniség. El is készítette művét, melynek értéke s jelentősége már jóval ezelőtt érdeme szerint méltányoltatott s melynek életképessége leginkább abban nyilvánul, hogy rövid néhány év alatt több kiadásban jelent meg. Az első kiadás, mely csak német szövegben s ép ez oknál fogva a szerző saját felelősségére és saját költségén (mert magyar átdolgozása, melyet Déchy Mórnak, a híres alpinistának kellett volna elkészítenie, nem jelent meg), 1876-ban Prochaszka Károlynál Teschenben jelent meg. Az utolsó előtti vagyis ötödik, és az utolsó, hatodik, 1883-ki, jelentékenyen bővített s új mellékletekkel ellátott kiadás, minthogy mindkettőnél megvan Kovács Pál magyar átdolgozása is, teljesen bírja az egyesületi hivatalos jelleget, s a sohasem nyugvó s folyton művének tökéletesítésén fáradozó szerzőnek különös dicséretére válik. Minden kiadás az előbbinél sokkal bővebb s jobb minőségben jelenik meg. Az utólsó kiadás a Magas Tátrának

éjszaki látképét, (melynek fényképe még eddig nem létezik) s a Menguszfalvi völgynek térképét foglalja magában. A tudományos érdek és a touristikai szükséglet ezen, legkisebb részleteiben is pontos és ritka megbízhatósággal szerkesztett műben legszerencsésebben van összhangzásba hozva.

Kolbenheyer Magas Tátráját, mely mű a központi hegységen kívül más fontos kirándulási helyeket is, mint a Királyhegyet, a Dobsinai és Bélai barlangot, a Szczawnicára vezető Dunajecz-utat stb. kimerítően ismertet, sokan használták s ne is hagyja senki, ki e hegység és környéke iránt érdekkel viseltetik, figyelmen kívül.

És most következzenek a „szabad és független kutatás“ művei, értjük alattuk Dr. Scherner C. A. német nyelven megjelent ezen czímű munkáit:

4. I-ső Tátra-kalauz. Gyakorlati útmutató, mely szerint tíz nap alatt áttekintést nyerhetni a Magas Tátra és legnagyszerűbb pontjai felett. Boroszló, Gosohorszky A. könyvkereskedése, 1875.

5. II-ik Tátra-kalauz. Képek és utazások a Magas Tátrának déli részén, a déli hegyitavak mellett s a jég- és csepkőbarlangokban, pótlékokkal. Boroszló, Gosohorszky könyvkereskedése, 1876.

6. Gyakorlati Tátra-kalauz kéjutazó urak és hölgyek számára. Gosohorszky A. könyvkereskedése, 1882.

Az első Tátra-kalauz útmutató, mely bennünket Boroszlóból kiindulva Krakkón, Neumarkon és Zakopanán keresztül az éjszak s éjszakkeleti Tátrába Zakopanától egész Tátra-Füredig vezet s ez utat 18 számban egészen kimerítően s nagyon kellemesen írja le. A visszatérés a Tátra déli oldalán csak a főbb állomások szerint jelöltetik meg.

A második Tátra-kalauz, mely 30 számra oszlik, egészen a Magas Tátra déli lejtőjének s az előtte elterülő hatalmas hegységnek van szentelve. Hegyi- és mélyutak, barlangok, helységek és fürdők leirásával s a nép jellemzésével foglalkozik. Az utazások jó beosztására vonatkozó czélszerű tanácsokat ad s megjelöli az egyes vidékek megbízható kalauzait.

Mindkét munkácskának irálya virágos és emelkedett hangulatú, mely teljesen visszatükrözi azon benyomásokat és hangulatot, mely a szabad természet után sóvárgó vidám s jókedvű tourista lelkén erőt vesz. Szép emlékei a lelkesültségnek és szeretetnek, melylyel Scherner vidékünket bámulta s annak lakóit jellemezte. Nem kevésbbé növekedik irói hírneve és a hegyvidékünk iránti érdeklődés harmadik munkája, a „Gyakorlati új Kalauz“ által. Gyakorlati utmutató ez, hét évi, a helyszinén szerzett tapasztalatok eredménye az utóbbi évek óta

Magas Tátránk iránt lelkesülő (német) közönség számára, melyben le van írva, miként lehet legjobban uraknak és hölgyeknek társas kéjutazásokat rendezni a szellem és szív felfrisítése s a test és idegek erősítése czéljából. Scherner hazája földén a Tátrabálványozás prófétája. Állítása szerint nyolcz nap többet ér a test- és lélelkre nézve a Tátrában az ő nagyszerűségével, bámulatra méltó vidékével, most már kielégítő kényelmével, olcsó s erősítő borával, rokonszenves lakosságával stb., mint három hét az unalmas fürdőkben.

7. Képes Kalauz a Kárpátok és a Felső-Magyarországi fürdőkben, Heksch F. A.-tól Hartleben A. kiadása, Bécs, Budapest és Lipcse, 1881. Ára 2 frt. Ezen kalauz egy általános bevezetéssel van ellátva, azután nyolcz nagy és négy kís fejezetet foglal magában, melyekben minden nagyobb s látogatottabb fürdő és város, mint Teschen, Késmárk, Lőcse, Kassa, Krakkó, Bártfa, Koritnyicza, Pöstyén, Trencsén, Tátra-Füred, Szczawnica, Krynica fel van említve. Nagyon kimerítően tárgyalja a Szepességet Tátrájával, továbbá a Dobsinai és Aggteleki barlangot. 30 látkép és öt térkép van csatolva a munkához. A Tátrára vonatkozó rész külön is megjelent e czím alatt:

8. Heksch A. F.: A Magas Tátra térképe rövid útmutatóval és útleirással. 1881. A térkép lenyomata a kat. törzskar legújabb térképének 1 : 75.000 méretben.

A Keleti és Galicziai Kárpátokra vonatkozik:

9. Heksch A. F. és Kowszewitz Wladimir: A Magyarországi Keleti Kárpátok, Galiczia, Bukovina és Románia képes kalauza. 50 képpel és 6 térképpel. Hartleben. 1882.

10. Heksch A. F. Bad Schmeks, Klimatischer Kurort und Wasserheilanstalt in Oberungarn. Illustr. 30 Seiten. A 7—10. sz. alatti művek csak német nyelven jelentek meg.

11. Új-Tátra-Füred éghajlati viszonyai. Tíz évi meteorologiai megfigyelések alapján összeállította Dr. Szontágh Miklós. Nyom. Schmidt J. Igló. 1883. 96 lap. Ára 50 kr. Magyar és német nyelven.

12. Siegmeth Károly: Kalauz a Felső-Magyarországi barlangvidéken át.

13. Siegmeth Károly: Útiázlatok Mármarosból, magyar és német szöveggel, a Trebusa fényképével és két képpel. Lenyomat a Kárpátegyesület Évkönyvének VIII. évi folyamából.

14. Legközelebb meg fog jelenni: Képes Kalauz a Tátrán és Új-Tátra-Füreden át, térképpel és 15 tájrajzzal, irta Dr. Szontágh Miklós. Nyom. Schmidt J.-nél, Igló 1883. 120 lap. Ára 80 kr. Magyar és német nyelven.

15. Siegmeth Károly: A magyarországi Keleti Kárpátok helyrajzi és tourisztikai tekintetben czímű műve, mely a Keleti Kárpátok orographiai, geologiai, hydrographiai, meteorologiai és ethnographiai viszonyait, továbbá állat- s növényországi termékeit fogja ismertetni, azután útleirásokat s tájrajzokat fog közölni. A munka, sok évi s lelkiismeretes buvárkodás eredménye, alapos kútforrása lesz a Keleti Kárpátoknak, egyszersmind alkalmas irodalmi összekötő kapcsot fog képezni egyrészről a Nyugoti és Központi Kárpátok, másrészről pedig az erdélyi határ- és felföldi hegységek ismertetői között, (mely utóbbi hegységek Bieltz C. A. ezen czímű kitűnő művében: „Reisehandbuch für Siebenbürgen" érdemük szerint vannak méltányolva).

Mint jószándékú kisérletet felemlítjük itt a következő művecskét is:

16. Lovcsányi Gyula: A Vág és vidéke. Topographiai leirás s egyszersmind kalauz a Vág-völgyben utazók, fürdővendégek stb. számára.

E munka, ha szorgalommal összegyűjtött tekintélyes anyaga a második kiadásban gondosabban áttekintetik és tetszetőbben csoportosíttatik, a czélbavett vidékre nézve bizonyára használható lesz.

Terjedelmére nézve szerény, de tartalmát illetőleg igen értékes munkácska:

17. Emericzy J.: Barometrische Höhenmessungen im Gömörer Granthale und Puszto-Poleer Hochlande, (Légsúly-mérések a gömöri Garamvölgyben és a puszto-pólói fensíkon), melyben egyebek között a hatalmas Királyhegy mutattatik be közelebbről.

18. Weber S.: A Szepes-Bélai csepkőbarlang- és vidékének leirása, néhány kirándulással a Keleti Tátrába és a Pienini hegység vidékére. A csinosan kiállított és 8 képpel ellátott munkácska kimerítő leirását nyujtja az újonan felfedezett nagyszerű barlangnak, valamint a szép bélai mészkőhegységnek és az említett vidék nagyszámú természeti és történelmi nevezetességeinek látogatóira nézve nélkülözhetlen útmutató. Eddig csak német nyelven jelent meg, rövid idő alatt a magyar kiadás is megjelenik.

19. Schwartner Róbert: „Führer unter der Hohen Tátra" (Kalauz a Magas Tátra alatt) czímű zsebkiadású műve, mely velünk, czíme után itélve, inkább a népet s lakóhelyeit s a nemkevésbbé érdekes középhegységet, mintsem a zord Magas Tátrát fogja megismertetni. Ha végre a nagyon is viszonylagos tökéletesség kedvéért bátorságot veszünk magunknak, — hogy a Galicziai Tátrát s a Galicziai középhegységet se hagyjuk figyelmen kívül, —

20. Elias Valér tanár lengyel nyelven irott és számos képpel ellátott „Tátra-kalauzát“ felemlítni és pedig a tisztelt szerzőnek a Magyarországi Kárpátegyesület irányában tanusított rokonszenve iránti köszönetből, akkor felemlítettük mindazon irodalmi termékeket, melyek igényt támaszthatnak arra nézve, hogy mint szűkebb vagy tágabb értelemben vett kalauzok a messzeterjedő Kárpát hegységben utazások alkalmával használtassanak.

Most még a többi irodalmi, hasonlókép a Kárpátokra vonatkozó termékeket soroljuk fel, a mennyiben azok akár közvetlenűl, akár pedig közvetve az egyesületnek, az egyesület működésének, vagy pedig tagjainak köszönik létüket. Kezdjük

21. a „Magyarországi Kárpátegyesület évkönyvével“. Az évkönyv 1874. óta minden évben megjelent s ennek folytán az 1882. év végén 9 évfolyama volt. Kiállításáról és szerkesztéséről a közgyűlés által választott szerkesztő-bizottság gondoskodik, melynek élén a főszerkesztő áll. Évkönyvünk két nyelvű. Mind a magyar, mind a német szöveg eddig minden évfolyamban minden egyesületi tagnak megküldetett. E körülmény ez egyesület pénztárára nézve is egy kissé kellemetlen kényszerhelyzet, minek folytán már hangoztatták is, vajjon nem lenne-e czélszerű a nyelvek szerint elkülönzött füzeteket adni az egyesületi tagoknak, természetesen választásuk szerint? E kérdést illetőleg azonban még mindig nincs végérvényes határozat, de igenis van a felett, hogy 1882. óta az évkönyv négy évnegyedes füzetekben küldetik meg a tagoknak, főleg azon indokból, hogy lehetségessé váljék az egyesületi tevékenység mozzanatainak gyorsabb ismertetése s ennek folytán az egyesületi tagokban fokozottabb, élénkebb érdeklődés támasztassék az egyesület s messzeterjedő czéljai iránt. Az évkönyvnek négy részre való felosztása azonban korántsem találkozott közhelyeslésssel, sőt igen számos ellenesei is vannak s ilyetén formán való kiadása egyelőre csak kisérletképen van behozva. Az évkönyv terjedelme és példányainak száma évről-évre növekedett a tagok számának növekvése szerint, sőt 1879. óta ez arányon túl is, úgy hogy kiállítási költségei az összes bevételek 38—42 %-át vette igénybe, daczára annak, hogy a szerzők nem fogadnak el díjazást. Ez oknál fogva már 1882. óta úgy terjedelme, mint kiállítási költségei lényegesen leszállíttattak, ámbár a tartalom a kétnyelvűség folytán úgyis nagyon szűk korlátok közé van szorítva.

Az évkönyv eleinte két részre oszlott. Az egyik közölte az egyesületi ügyeket, a másik az értekezéseket. Ezekhez járult a VIII-ik évfolyamban a harmadik rész, a kisebb közlemények számára. Az egyesületi ügyek rovata közli a közgyű-

lések jegyzőkönyveit, az elnök, titkár, pénztárnok s az osztályok tudósításait, a vagyon állapotáról szóló jelentést, az egyesületi tagok névsorát, stb. Az első kilencz évfolyam értekezései, számszerint 104-en, a földrajz, történelem, touristikai utazások, az állat- s növényvilág, az orographia és hydrographia, a vegytani elemzések, a geologia és meteorologia, az erdészet, a hypsometria, a bányászat, a barlangisme s a touristika történetének köréből merítvék. Némely értekezés közöl mondákat s népismeretre vonatkozó adalékokat. Könyvismertető közlemények sem hiányzanak. A legtöbb értekezés a Központi Kárpátokra s környékére vonatkozik. A Kárpátok egyéb vidékei kevésbbé vannak képviselve, még legjobban a Keleti Kárpátok Zempléntől Mármarosig. Látható mind ezekből, mily kiterjedt hegyvidékek várakoznak még mindig beható irodalmi ismertetésre.

22. Bibliotheca Carpathica. A Bibliotheca Carpathica a Kárpáthegységre vonatkozó, 1878-ig terjedő összes irodalmi termékek szerfelett gondos összeállítása. A Kárpátok azon buváraira nézve tehát, kik az eddigi tudományos eredmények alapján tovább akarnak haladni, nélkülözhetlenűl szükséges. A 378 oldalnyi, 1880-ban és csak 500 példányban megjelent műnek ingyenes összeállítását Payer Húgónak köszöni az egyesület. A nyomtatási költségeket az egyesület viselte, mely az egyes példányokat bel- és külföldi egyetemek, akademiák, tudományos és touristikai egyesületek, nagyobb nyilvános könyvtárak valamint egyes kiváló férfiak s a tudományok pártolói közt osztotta szét ingyenesen.

A Bibliotheca Carpathica 5885 munkát, értekezést és czikket sorol fel, melyeket a magyar, német, lengyel, franczia, angol, olasz és újlatin irodalom a barlangisme, archäologia, balneologia, botanika, dendrologia, kartographia, chemia, ethnographia, geognosia, geographia, geologia, történelem, hydrographia, hypsometria, iconographia, touristika, metallurgia, meteorologia, mineralogia, montanistika, orographia, biographia, paläontologia, statisztika, topographia, poetica és zoologia terén létrehozott. A könyv egész tartalma szerzők, szakok és tárgymutató szerint három részre oszlik, mely felosztás a mű haszmálatát nagyon kényelmessé teszi. A Bibliotheca Carpathicát és az évkönyveket az egyesület mint ilyen adja ki.

Megszámlálhatlanok azonban azon értekezések és kisebb közlemények, melyeket az egyesület tagjai és barátai az egyesület által felölelt hegyvidékekről a legkülönnemű folyóiratokban, ujságokban s más egyéb időszaki iratokban közöltek. A folyóiratok között természetesen a Kárpátvidékeken megjelenők azok, melyek idevágó, egyesületi tagok által

szolgáltatott közleményeket leggyakrabban hoznak. Az 1862-óta hetenkint megjelenő

23. „Szepesi Hírnök“ Lőcsén és a IV-ik évfolyamába lépett „Karpathen-Post“ Késmárkon tettek legtöbbet értekezések, czikkek és közlemények által a Kárpátok, főleg pedig a Magas Tátra megismertetését illetőleg. Tudósításokat is hoznak az egyesületi élet minden mozzanatáról, terveiről stb. A két folyóirat olvasása nélkül senkisem szerezhet magának tiszta képet az egyesületről, annak életéről és működéséről. Mind a két, német nyelven megjelenő, de magyar közleményeket is felvevő folyóiratnak az egyesületre nézve ugyanazon jelentősége van, mint körülbelűl az osztrák „Touristen Zeitung“-nak a bécsi Tourista egyesületre, vagy a Havi Közleményeknek a német-osztrák Alpesi egyesületre nézve. Számos munkatársaik között, leginkább Weber S., Scherner C. A., Siegmeth K., Spöttl J., Münnich, Kolbenhayer K., Klein Samu, Dr. Szontágh Miklós, Döller Antal, Geyer G. G., Dénes Ferencz stb. azok, kik évente több, az egyesületi tevékenységre vonatkozó közleményeket adnak. A „Szepesi Hírnök“ s a „Karpathen-Post“ egyetlen száma sem jelenik meg a nélkül, hogy legalább kis közleményt ne hozna az egyesületről. Itt vivatnak továbbá az olykor eléggé heves küzdelmek, melyek néha nagy port vernek föl az egyesületben s annak látkörét olykor-olykor elhomályosítják. Igen óhajtott kiegészítést nyert mindkét lap az 1883. ápril 15-től megjelenő

24. „Tátra-Vidék“ czímű folyóiratban, mely magyar nyelven és fényes kiállításban adatik ki Új-Tátra-Füreden, Dr. Szontágh Miklós, az új-tátra-füredi fürdő tulajdonosának szerkesztősége mellett, s mely első sorban balneologiai folyóirat. De már programmja is nyomatékosan hangsúlyozza, hogy első feladatai közé fogja sorolni, a bel- és külföldi idegenek közlekedését, a kik természeti, fürdői és kulturtouristikai indokokból özönlenek a Kárpátok és első sorban a Magas Tátra felé, mindenféle törvényes és társadalmi eszközökkel előmozdítani, s hogy szent köteleségének fogja tartani a Tátravidék iránti lelkesűltséget nem annyira helyi, mint inkább általános hazai érdekből még inkább feltüzelni. Azért a Magyarországi Kárpátegyesület nemzetgazdászati okoknál fogva a legnagyobb örömmel és megelégedéssel fogadja a hazai nyelven megjelenő „Tátra-Vidéket“, mert benne a touristika és a népnemesítés ügyét, továbbá a népek barátságos közlekedését előmozdító, magyar nyelven megjelenő közeget nyert. A főévad alatt hetenkint egyszer, különben kéthetenkint megjelenő folyóirat előfizetési ára egész évre 5 frt.

Továbbá a szíves olvasónak s hazai hegységünk barátainak még két heti folyóiratot mutatunk be, habár csak nevük szerint is, melyek közűl az egyik a Központi Kárpátok nyugoti szárnyán működik, a másik pedig a selmeczi hegyvidéken. Az első az 1882. január 1-től Liptó-Szt.-Miklóson magyar nyelven megjelenő

25. „Tátravidéki Híradó“, melyet Dr. Kubinyi Lajos szerkeszt s melynek előfizetési ára 4 frt. Az utóbbi

26. „A Selmeczbányai Híradó“ czímű magyar folyóirat, mely egyszersmind a Szittnya-osztálynak közege.

A Szepesi bányavárosoknak, az úgynevezett „Gündler“-eknek is van 1879. óta saját lapjuk, mely előbb „Nach der Schicht“, utóbb „Nach der Arbeit“ czímet viselt. Gölnitzbányán jelenik meg és tiszta jövedelme szegény tanulók segélyezésére s felruházására fordíttatik.

Ezek tehát a tulajdonképeni folyóiratok, melyek a Kárpátoknak s touristáinak érdekeit képviselik. Ez érdekek azonban már külföldi tollakat is mozgásba tudtak hozni. Csak mint egyes példák álljanak itt:

A „Breslauer Zeitung“, melyben ismét Dr. Scherner C. A. készít nagy propagandát a német birodalomban a Tátra és vidéke számára; az „Augsburger Allgemeine Zeitung“, mely néhány évvel ezelőtt igen szakavatott czikket közölt a Tátráról; a „Kölnische Zeitung“ s más egyéb, főleg lengyel lapok. A szükségtől kényszeríttetve el kell tekintenünk attól, hogy felsoroljuk mindazon alpesi és touristikai folyóiratokat, melyekben az egyesület alapítása és a Kárpátok látogatottsága óta számos igen tehetséges külföldi tourista nagymennyiségű touristikai és tudományos anyagot halmozott össze. És Tátránk igen tisztelt barátja, a már többször említett Scherner C. A. még a naptárak olvasóiban is feltudta kelteni az érdeklődést kedvencze iránt: a Trewendt-féle „Volks-Kalender“ a Kárpátok ezen lelkesűlt barátjától 1881-ben e czímen: „Der Kalendermann in der Tátra“ gyakorlati útmutatást közöl, miként lehet a Tátravidéken 8 napot legczélszerűbben s legkellemesebben eltölteni.

A ki a Tátravidék történelmi viszonyait akarja tanulmányozni, annak

30. Weber Samu: „Zipser Geschichts- und Zeitbilder, Leutschau, J. Th. Reiss, 1880.“ czímű művet ajánljuk. A kis Szepességben roppant mennyiségű történelmi kútforrások vannak összehalmozva a városok, kolostorok, a szepesi káptalan, tanintézetek, kastélyok és földbirtokosok stb. levéltáraiban, melyekben a történelmi tanulmányokat kedvelő tourista igen gazdag zsákmányra találhat. E levéltárakból állította össze Weber is, az egyesület II-sod alelnöke, a kritika által kedvezően fogadott „Geschichts- und Zeitbilder“ czímű művét. Ugyan ez áll

31. Krones: „Sachsen in Zipsen“ czimű monographiájáról, mely művében Ausztriának ezen jónevű történésze teljes tudományos apparatussal és az összes bel- és külföldi források felhasználása s megjelölése mellett kezeli tárgyát. Azon touristákat, kik a Kárpátvidékeken lakó többi népfajokról is közelebbi tájékozottságot akarnak maguknak szerezni,

32. Schwicker könyvére tesszük figyelmessekké, mely a „Die Völker Oesterreich-Ungarns“ czímű nagy műből mint külön kötet jelent meg.

Nagyon könnyen érthető, hogy a költők sem maradtak hátra hegységünk és ottani saját élményeik megéneklésében. E téren hazai és külföldi neveket sorolhatunk fel, és pedig:

33. Lindner's Ernst's von Käisenmark „Fartblihndijer-Zëpserscher Liederposchën“ czímű dalainak első kiadása még az egyesület megalapítását megelőző időre esik. A második jelentékenyen bővített kiadás azonban csak 1879-ben Lőcsén, Seeliger Károlynál jelent meg. Sok dal foglalkozik a hegységgel és az azokra vonatkozó mondákkal. A helyi népköltészet s a magyar irodalomból merített mondák, továbbá költői leirások s táj- és néprajzok egész sorozata jelent meg Lindner E.-től a „Szepesi Hirnök“-ben. Ugyancsak a „Szepesi Hirnök“-ben jelentek meg

35. A. B. C. „Bilder aus Zipsen“ czímű, mind alkatra, mind tartalomra nézve tökéletes kís német dalai a „Szepesföldről“, melyeket a most már elhalt Fest Imrének, az osztrák-magyar nemzeti bank volt alkormányzójának köszönhetünk. Említésreméltó továbbá

36. Lubomirszky E. „Karpathen-Edelweiss“ czímű, költői Kárpátalbuma, lyrai, eposzi és drámai költemények gyűjteménye, melyeknek tárgyai a Kárpáthegységre vonatkoznak. A dalok részint élő és elhalt költők eredeti német költeményei, részint pedig szójárások szerinti, (leginkább Lindner-féle), továbbá magyar (Arany, Petőfy, Zichy) és lengyel költők költeményei. Az album tehát nem egyéb, mint a Kárpátok költői illustratiója.

Humoristikus hangulata van

37. Köhler Silvio: „Die Hohe Tátra“ czímű dalfüzérének. Köhler a Magyarországi Kárpátegyesület rendes tagja s füzérét a Magas Tátra „nagyérdemű úttörőjének“, Döller Antal őrnagy úrnak ajánlotta. A dalokban az olvasó előtt a touristának az erdő zölde s a rétek illata által felhangolt jó kedvében ecsetelt s a Kárpátok közé édesgető képek tárulnak fel.

38. És a mint a költők, úgy lelkesültek már zenészek is a Tátra által, mint azt Egner Adolf: „Visszaemlékezések a

Tátrára" czímű, 3 füzetből álló csinos zeneszerzeményei a zongorára, (melyek tiszta jövedelmének 20%-a az egyesületnek van felajánlva), Reinprecht „Tourista indulója", — ajánlva a „Magyarországi Kárpátegyesületnek" —, továbbá a tescheni dalegyesületnek kirándulása a Tátrába s nagyon sikerűlt előadása a Husz-parkban, valamint 1880. junius 27-én Tátra-Füreden rendezett hangversenye, végre talán más, általunk nem is ismert zeneművek kétségtelenűl igazolják.

b) Térképek.

1. A mi a delejtű a hajósra nézve, az a jó helyi térkép a tourista- és természettudósra nézve. A Magyarországi Kárpátegyesület életbe lépte előtt voltak ugyan már valamint a Kárpátok legnagyobb részére, úgy a Tátrára is vonatkozó helyi térképek, melyek a kitünő, általánosan ismert katonai földrajzi intézet által Bécsben adattak ki s melyek némelyike mintaszerű. Mindamellett a Magas Tátra felső regioira vonatkozó sok részlet e térképeken hibás s főleg az elnevezések megbízhatlanok voltak. Az egyesület e bajon is, — legalább egyelőre a Magas Tátrát illetőleg —, segítni akart s Kolbenheyer K. személyében meg is találta erre nézve a kipróbált szakférfiút. Kolbenheyer K. már évekkel előbb tett légsúlymérői s háromszögtani méréseket a Tátra-hegységben, mely mérések eredményeit s több szakférfiú közbenjöttével megállapított nomenklaturát Kolbenheyer most érvényesíthette a katonai földrajzi intézettől elkészített eredeti térkép nyomán kidolgozott új térképen. Az 1 : 100,000 méretű térkép sokszorosítását Klimek E. litographiai intézete Bielitzben vállalta magára s 1877. márczius havára 4000 példányt el is készített. E Tátra-térkép, mely Lehmann-féle vonalmódszerben hypsometriai vonalak nélkül barna színben van nyomatva s igen számos magassági adatokkal ellátva, Bélától Liptó-Ujvárig és Poprádtól Jurgovig terjed. Prochaska K.-nál Teschenben vagy pedig az egyesület elnöksége útján Késmárkon még mindig kapható. Ára 30 kr. Az egyesületnek e térkép egyedüli önálló térképészeti műve. További erre vonatkozó működése azon javító adatokra szorítkozik, melyeket a katonai földrajzi intézettel a Tátra és környéke új helyi térképének elkészítése alkalmával közölt. És így most e híres intézetnek oly térképeket köszönhetünk, melyek a térképek kedvelőinek még legkényesebb igényeit is teljesen kielégítik. Az egész Osztrák-Magyar monarchiára kiterjeszkedő térképeken kívűl, melyeknek már több mint fele elkészült, s melyek közűl

2. a Magas Tátrára vonatkozó négy lap a következő jelekkel van ellátva: Zone 9. Colonne XXII.; Z. 9. C. XXI.; Z. 8.

C. XXII.; Z. 8. C. XXI. — Ugyanezen államintézetnek köszönhetjük még

3. a „Karte der Central-Karpathen“ czímü térképet, 1: 75,000 méretben. Ez utóbbi felöleli a Központi Kárpátok egész tömegét és a sziklákat, omladékokat, erdőket, réteket és legelőket, szántóföldeket, utakat és vasút-vonalakat, folyamokat és tavakat igen tetszetős színekben tárja szemeink elé.

4. „A Magas Tátra“ 1: 40.000 méretben, mely hasonlókép színnyomattal és 100—100 m. emelkedési vonalakkal van ellátva, mint a 2-ik, mely vonalak azonban itt is elmaradnak a sziklaregiókban. A 2—4. szám alatt említett térképek a leggondosabb Lehmann-féle vonalmódszer szerint készültek és az emelkedési vonalak mellett számos pont magassága is meg van jelölve.

5. A „Hypsometrische Karte der Central-Karpathen“ czímű térkép 1:100.000 méretű s ugyanazon területet öleli fel mint a harmadik szám alatti, csakhogy rajta az emelkedések 200 metertől 200 meterig árnyékolási fokozatokkal vannak megjelölve egész a legmagasabb csúcsokig.

Az imént megjelölt térképek a mint egyrészről tudományos tekintetben a legnagyobb fontosságuak, úgy másrészről minden gondolkodó, a természet szépségeit eszével is élvező touristára nézve épenséggel nélkülözhetlenek. A 3—5. szám alattiak kiválóán a Tátra-touristák számára készíttettek. A nagyobb sietséggel utazó s magát inkább a külső benyomásoknak átengedő tourista különben megelégedhetik

6. az „Uebersichtskarte der K. u. k. Oesterreichischen-Ungarischen Monarchie und der angrenzenden Länder“ czímű térkép D. 2. lapjával is, mely térkép 1 : 750.000 méretű, 30 lapból áll és ép most van megjelenő félben (D. 2 már megjelent) s az eddig teljesített legújabb felvételek alapján a területalakulás, — közlekedésnek stb. legjobb s leghívebb képét nyújtja.

E térképek által háttérbe szoríttattak és elavúltak a következők:

7. A katonai földrajzi intézet régi térképei a Kárpátokról, habár e térképek nem egy aczélmetszetű lapja a technikai kivitelt és a területá ábrázolásának pontosságát illetőleg még ma is mintaszerű.

8. Tátrahegység térképe, mely 200—200 lábnyi emelkedési vonalakkal van ellátva és az emelkedés szerint különféleképp színezve s melyet 1870-ben a magyar kir. államnyomda adott ki. Mérete: 1 : 600.

9. Ugyanezen térkép, mely hasonlókép az imént említett nyomda által készíttetett, de oldalról eső világítással.

Az annyira nehéz geoplastika, mely az Alpesekre nézve példáúl Kailnak oly bámulatra méltó nagy geoplastikai műveiben szolgálatokat tett, sem maradt távol a Tátrától s az egyesülettől.

Minthogy ugyanis a Tátrára vonatkozó régibb geoplastikai kisérletek, úgy mint

1. a Magas Tátra domborművű térképe, mely a Magyarországi földmérési osztály által a 8. szám alatt említett térkép nyomán galvanoplastikai úton rézből készíttetett és a bécsi világkiállitáson kiállittatott; és

2. a Lomniczi csúcsnak Paulini kapitány által készített még régibb domborművű térképe igen kicsiny méretűek valának, az egyesület egy nagyobb méretűt szándékozott készíttetni, szándékáról azonban a nagy költség miatt le kelle mondania s meg kelle elégednie azzal, hogy megvásárolta azon

3. domborművű térképet, melyet a magyar államnyomda adott ki. Jelenleg Kolbenheyer Károly, kinek az egyesület már oly sokat köszön,

4. egy domborművű térképet készít, mely 1:25.000 méretű lesz.

Igen érdekes, ámbár csekélyszámú hegyi látképek, mint a minőket a nagy és gazdag német, angol és franczia Alpesi egyesületek már oly nagy számban s a legnagyobb tökélylyel elkészítve birnak, vannak eltéve az évkönyv szerkesztőségénél, melyek azonban, mivel sokszorosításuk igen költséges, mindeddig nem adathattak ki.

c) Fényképek és festmények.

Sokkal többet tudunk felmutatni a tájak és hegységek fényképészete terén. E tekintetben első helyen említendő Diwald Károly a kitünő fényképész és az eperjesi és budapesti fényképészéti műintézet tulajdonosa. Diwald az egyesületnek egy Tátra-albumot adományozott, mely a hegységnek déli oldalát ábrázoló 12 gyönyörű fényképből áll. Neki köszöni továbbá az egyesület az évkönyv legtöbb rajzát, melyeket jelentékenyen leszállított árak mellett szolgáltatott. Diwald készítette a Keleti Kárpátok albumát is a Beszkid osztály megbízása folytán, melyben 30 fénykép foglaltatik. Fényképészeti műsora évről-évre növekedik és Tátra-Füreden mindenki megbámúlhatja s megvásárolhatja a hegységekről felvett, különféle nagyságú képeit. Diwaldon kívül azonban már budapesti, krakkói, berlini s más egyéb fényképészek is készítettek fényképeket és albumokat a Tátráról s a Kárpátok más vidékeiről.

Továbbá a festőművészet és a tájfestészet is rávetette szemét hegyvidékünkre. Erre vonatkozólag e helyütt csak néhány, az egyesület körétől nem igen távol eső példát említünk fel. Delhaes István és Spöttl Ignácz bécsi tájképfestők, kik közűl az utóbbi már több év óta lelkesült barátja és ismerője a Felső-Magyarországi hegyeknek, természeti szépségeinek és őskori leleteinek, a Tátra- s a vele határos hegységekről több mint 30 tervezetet, vázlatrajzot és aquarellképet készítettek.

Hörmann, Sz. pölteni tájképfestő, 1880-ban és dr. Szontágh Miklós meghívása folytán 1881-ben Tátraképek készítése czéljából tanulmányokat tett a Tátra hegységben és nevezetesen a Kis-Kolbachot a Lépcső („Treppchen") felett, az u. n. Botanikus temetőt, azután az Öt-tó környékét pompás képekben festette le.

Gräfe Konrád intézetéből, melynek az Alpesek barátai oly sok gyönyörű képet köszönnek, két, Geyer tájképfestő tanulmánya után készült, olajnyomatú kép került ki a vásárló közönség számára, melyek közűl az egyik a nagy Halas-tavat, a másik a harmadik vízesés fölötti Kolbachi völgyet ábrázolja. Ugyanez intézet egy egész, ilyen képekből álló Kárpát-albumot szándékozik kiadni.

d) Tudományos kutatások.

Felsoroljuk ezután röviden azon intézkedéseket, melyeket az egyesület Kárpátvidékünk tudományos kutatása szempontjából tett.

A földnek valószínűleg egyetlen hegysége sem mutat fel oly kis területen anynyi tavat, mint a Magas Tátra. Alig 3 négyszögkilometernyi területen 100-nál több tavat találunk itt minden sziklavölgyben elszórva. Némelyiknek látható az alja, mások azonban oly mélyek, hogy mélységük meghatározása czéljából a mérónt kellett igénybe venni. És úgy történt, hogy az egyesület felszólítása folytán Dezső D. tanár a csorbai, poprádi, felkai, és szmrecsini tó mélységét gondosan kipuhatolta s az eredményt az évkönyv III-ik évfolyamában közzétette. Ily méréseket az éjszaki oldalon, pl. a Nagy tó, a Halas- és Tengerszem-tóban, továbbá a Fekete tóban a Galicziai Tátra-egyesület is eszközöltetett s az eredményt évkönyvében közölte. Itt kell megemlítenünk a tavak és források hőmérsékletének számos megfigyelését, melyeket Roth M., Kolbenheyer K. és mások eszközöltek és tettek közzé.

2. A Tátra mészköves része s a vele délen és délkeleten szomszédos hegységek területe valóságos barlang-terület. Mióta a külföldi kutatások kimutatták a barlangismének föld-

tani és történeti tekintetben való nagy fontosságát, azóta nálunk is kellő figyelmet iparkodnak fordítani e tudományágra.

Az egyesület megbízása folytán dr. Roth Samu tanár, a ki már előbb is saját elhatározásából, azután pedig a m. kir. természettudományi társulat és a m. tud. akademia megbízása folytán sok barlangot, mint pl. a Tátrában 7-et, a Dunajecz áttörésénél 5-öt, a szepes-abauji érczhegységben szinte 5-öt kutatott át és írt le, ugyane barlangokat újolag átkutatta, azután pedig másokat, mint pl. a ladnait a Hernád völgyében, a geravait a Káposztafalva és Istvánfalva közötti fensíkon, egyet Javorina mellett, egyet Lipócz mellett a Branyiszkó hegységben, kettőt Lucsivna mellett, egyet Káposztafalva mellett, egyet a Drevenyiken Szepes-Váralja mellett stb. bejárt s tudományos vizsgálat alá vett. Az ősrégészeti és őstörténeti tekintetben különösen nevezetes eredmények az évkönyv utolsó, 1881—82-iki folyamaiban tétettek közzé s így Felső-Magyarország barlangisméje, melynek fejlesztéséhez Rothon kívül még Badányi, Münnich A., Dr. Szontágh M., Dr. Kreichel A. és mások is vizsgálódásaik és anyagi áldozataikkal hozzájárultak, jelentékeny lépéssel halad előre. A többek között az állatmaradványok még középhegységünkben is jelentékenyen hidegebb égalyról tanúskodnak azon időben, melyben a Tátra csúcsain és felső völgyeiben örökös hó, alsó völgyeiben pedig ezer vagy kilenczszász méterig lefelé számítva roppant jégárak (gletscherek) voltak. Mert a jégárak ily alanti állását bizonyította be csak az imént Partsch J. e czímű művében: „Die Gletscher der Vorzeit in den Karpathen und den Mittel-Gebirgen Deutschlands“. Breslau 1882.

Különös gondot fordít az egyesület az Aggteleki barlang jókarban tartására s járhatóvá tételére. 1880-ban 10 évre bérbe vette azt s a Rozsnyói osztály különös felügyelete alá helyezte. A mit az egyesület anyagi áldozatokkal s a Rozsnyói osztály fáradságos munkával megtehetett, az, mint már fennebb is emlitve volt, meg is történt. De mindez, a mi eddig történt, még mindig nagyon kevés és épen nem kielégítő arra nézve, hogy az óriási barlang, mely minden ágazatában még ma sincs teljesen átkutatva, könynyen hozzáférhetővé s ennek folytán általánosan népszerűvé tétethessék. Csak a vidék lakossága, a birtokosok, a Kárpátegyesület helyi osztálya s kivált a magas kormány egyesült erejének sikerülhetne, a természet e bámulatra méltó csodaművét az azt megillető állapotba juttatni. Akkor bizonyára a barlang látogatottsága is megfelelne nagyszerűségének, holott így még a mult 1882-ik évben is csak 400-nál valamivel több látogatója volt. E következtetés helyessége teljesen beigazoltatik a

a hires Dobsinai jégbarlang évről-évre növekvő látogatottsága által, valamint az 1881-ben a Magas Tátra éjszakkeleti homlokzatán felfedezett Bélai barlang gyorsan elterjedt híre és közkedveltsége által. Dobsina bányaváros mívelt közönsége mindent megtett s meghozott minden anyagi áldozatott arra nézve, hogy a barlang melletti tartózkodást s az abba való lemenetelt lehetővé, veszélytelenné, kellemessé és kivánatossá tegye a látogatóra nézve.

Az erélyes s a természetet kedvelő Bélaiak is megmutatták, miként lehet s miként kell valamely újonan felfedezett látnivalót a nagy touristaáramlat számára hozzáférhetővé tenni. Alig két éve, hogy a barlang felfedeztetett s ismeretessé lőn s már is, daczára annak, hogy első bejárása minden lépten-nyomon valóságos életveszélylyel járt, nagy áldozatokkal s még nagyobb fáradsággal annyira járhatóvá tétetett, hogy benne a teljes 3 klmtnyi utat kényelmes lépcsőkön s biztos ösvényeken meg lehet tenni s teljes nyugodtsággal lehet bámulni roppant helyiségeit, melyek telve vannak a legszebb s legfinomabb természetalkotta stalaktit-alakzatokkal.

A meteorologiára is, melyre a külföld alpesi egyesületei oly nagy s a tudományra nézve oly eredményteljes gondot fordítanak, figyelemmel voltak az egyesület tagjai s barátjai. Hisz ép a touristák azok, kiknek a magyar hegyek megmászása folytán legjobb alkalmuk van megfigyelni a hőmérséklet változásait a magasabb légrétegekben, a felhők-, eső-, hó- és jég képződése e hazájában. 1879-ben egy bizottság alakult, mely magára vállalta, hogy némely alkalmas csúcson, mint pl. a Nagy-szalokin, a Lomniczin, a Gerlachfalvin s a Tengerszemcsúcson hőmérőket fog felállítni a legmagasabb s legalacsonyabb hőfok megfigyelése czéljából. — Az egész Tátra hőfokozatának tökéletes megállapítása végett, tekintetbe véve a vizszintes és függőleges tagoltságát is, igen ajánlatos lenne a bélai Homlokhegyen (2000 m., a M .T. keleti pontja), a Gerlachfalvi csúcson (2600 m. a Magas Tátra köz- és tetőpontja), a Chocson (1600 m. magas s a Központi Kárpátok nyugoti végpontja) és a Csorbai tó mellett (1350 m. magas s a felső erdők regiója) hőmérőket felállítani s azokat rendesen megfigyelni. E helyek, kapcsolatban a megfigyelésekkel Tátra-Füreden, (1000 méter, középerdők regiója, déli oldal), Javorinán, (1000 méter északi oldal), Uj-Lesznán, Zakopanán vagy Poroninban, (750—850 méter, a tűlevelű fák alsó regiója) igen tanúlságos képet nyújtanának a legkülönnemű meteorologiai tüneményekről. Siegmeth Károlynak a Beszkid osztály titkárának 1881-ben 6 ily minimal- és maximal-hőmérőt küldött a m. kir. központi meteorologiai intézet. Siegmeth azokat a Vihorlat, Polonina

Runa, Sztry, Pop-Iván, Hoverla és Pietros hegyek csúcsain állította fel. Még csak azt jegyezzük meg, hogy Késmárkon és Iglón már sok év óta, néhány év óta pedig Új-Tátra-Füreden dr. Szontágh által, továbbá Javorinán, Oraviczán és Bresztován Rovland Vilmos főerdész költségén és kezdeményezése folytán, végre az észak-keleti vaspályának Csap, Kis-Várda, Munkács és Nagy-Károly állomásain Siegmeth Károly megkeresése és közbenjárása folytán tétetnek meteorologiai észleletek. Szontágh észleletei és számításai hetenkint a „Szepesi Hirnök"-ben, a „Karpathen Post"-ban és a „Tátra-Vidék"-ben tétetnek közzé.

e) A növények és állatok védése.

Tekintsük már most azon intézkedéseket, melyekkel az egyesület vagy annak tagjai az állatokat és növényeket vette oltalmába s melyekkel másokat is ösztönzött erre.

A Tátra kemény gránit- és görgetegtalaja nem igen kedvező az erdőművelésre nézve. A Tátra, főleg pedig annak déli oldala igen sok község és földbirtokos tulajdonát képezi. Ezen két körülmény káros, mondhatni pusztító hatással volt az erdőre nézve. Főleg a nemesebb fafélék, minő még a felső erdőszélben is erőteljesen és buján tenyésző czembrafenyű, pusztuló félben volt. A nyári hónapokon át a hegységben legelésző csordák és nyájak a fűvel együtt a gyopárt s más pompás hegyi virágokat is kiirtották.

Az egyesület tehát, hogy e bajon csekély s főleg e téren nagyon kevéssé irányadó tehetségével segítsen, 1879-ben vagy 80-ban azon kérelemmel járúlt a megyei törvényhatósághoz, hogy Tátra-Füred környékén a további erdőpusztítást akadályozza meg és rendelje el a letarolt erdőterületek ujból való befásítását.

A hol a látszólag elpusztíthatlan jegenyefenyű hasztalan küzd a hathavi téllel, a rendesen visszatérő orkánszerű szelekkel s végre elgyengűlve erejét megsemmisülni érzi s alig hitvány fához hasonlítható, sűrűen bemohosodott cserjévé törpűl, ott a czembrafenyű haragoszöld leveleivel, szép, erőteljes példányokban tenyészik. De aztán nekimegy a minden fatenyésztés kiméletlen ellenségének, a parasztnak fejszéje s irgalom nélkül lesarabolja a Tátra legszebb ékességét, a czembrafenyűt. Ezt vette zokon a Kárpátegyesület s elhatározta, hogy a földbirtokosakat arra fogja bírni, hogy czembrafenyűfa iskolákat alapítsanak. Az egyesület megvette a magot s az erdőtulajdonosok között azon kérelemmel osztotta szét, hogy faiskolákat rendezzenek be. Maga is ültettetett a Poprádi és Csorbai tavak mellett ily fácskákat. A Csorbai tó környékén Szent-Iványi úr, a terület

birtokosa, igen erősen buzgólkodik a különféle fanemek, főleg pedig a Tátra látogatói előtt annyira kedves henyefenyű ápolásában és oltalmazásában. A tó környékén levő minden fa és bokor, épen úgy, mint a bécsi városkertben, „a közönség oltalmába van ajánlva“.

Ha már a fáknak szükségük volt az egyesület védelmére, mennyivel inkább van akkor szükségük arra a „Scientia amabilis“, a kedves tudomány, a virágisme gyengéd gyermekeinek. A házaló virágirtók pusztító kapzsisága s a legelésző csordák csaknem annyira mentek, hogy a csekély terjedelmű mészköves talajon tenyésző gyopár csaknem a regék országába került. Hasonló sors érte volna a Felkai tó feletti virágos kertet is. A virágoskert, — egy kiszáradt Tátrató, melynek egykori iszapos fenekén most a legpompásabb színű, legerőteljesebb virágok nőnek —, 1877 óta csekély évi bérért kibéreltetett, minek folytán nyájak számára, a zergenyájakat kivéve, tilalmas hely. Külön feliratok itt is kikérik a „homo sapiens“ oltalmát.

A havasi rózsa, melyről azt tartották, hogy a Tátrából kihalt vagy kiírtatott vagy talán sohase is tenyészet rajta, s melyről Kegel H. E. szerencsés lelete az ellenkezőt bizonyította be, 1879. óta Scherfel A. W., a Tátra flórájának ezen kitűnő ismerője és Weber Samu által a bélai és javorinai hegyek némely kedvező helyén igen szép eredménynyel tenyésztetik. A kiültetett növényeket az egyesület részint vásárolta az Alpesek vidékeiről, részint pedig több ízben ajándékban kapta Spöttel Ignácztól.

A gyopárra vonatkozólag az egyesület minden lépést megtett, hogy annak kimélését mindazon birtokosoknál és községekben sürgesse, melyekben a gyopárcsempészek otthonosak. Az egyesületnek e törekvése a leghathatósabb támogatásban részesült Béla város részéről, mely nagyterjedelmű erdő- és legelőbirtokán az erdészet minden közegéhez azon szigorú utasítást menesztette, hogy a gyopár oltalmazására a legnagyobb gond fordíttassék. A Tátrának északi oldala is, a mennyiben az Hohenlohe Keresztély herczeg birtokává lőn, erdőállományával és florájával együtt a leggondosabb oltalom- s a legjobb ápolásban részesül. Rövid idő mulva ez erdőterület, mely kevéssel ezelőtt elhanyagolt állapotban volt, valóságos erdei mintagazdasággá lesz.

A vadállomány is, főleg a Magas Tátrát jellemző állatfajok, mint pl. a zergék, havasi morgák stb. úgy a jogosított vadászok, mint még inkább a vadorzók által ugyancsak rossz karba hozatott. A zergék védelmére az egyesület maga először 1875-ben, azután 1877-ben a Galicziai Tátra egyesület

felszólítása folytán azon kérelemmel fordúlt az illető megyei hatóságokhoz, lennének kegyesek a vadászati törvény szigorúbb megtartását eszközölni. Egyébiránt most már a Magas Tátra csaknem minden birtokosa, mindenekfölött pedig Hohenlohe Keresztély herczeg, Szt-Iványi József és Máriássy Ferencz és Aladár urak mindent megtesznek a szegény állatok védelmére. Ennek folytán most a zergeállomány kitűnő, holott csak tíz évvel előbb is bizony nagyon szomorú volt az.

A Tátrában eddig nem található állatok meghonosítása érdekében is az utolsó időben igen sok történt.

Igen sokat tett e tekintetben Hohenlohe herczeg, a ki mintegy 40 szarvast hozatott Javorinára s azokat bekerített vadászterületén a legnagyobb gonddal s igen nagy sikerrel ápoltatja. Maga az egyesület havasi tyúkokat hozatott s megajándékozta azokkal a Tátrát. Dr. Greisiger M. ugyanis 1882-ben kétszer, tavaszszal és őszszel, mindannyiszor 3 párt bocsátott szabadon a bélai hegyekben közel a csepkő-barlanghoz.

Végre a halak védelmét illetőleg, melyeknek állománya az egész felső-magyarországi hegyvidéken nagyon szomorú volt, az egyesület a magas miniszteriumhoz azon kérelemmel fordúlt, hozatnék törvény a halak védelmére s egyszersmind megkereste Szepes-, Liptó-, Sáros- és Gömörmegyék közigazgatási hatóságait, hogy ellenőrizzék szigorúan a fenálló halászati rendszabályok megtartását. A magas kormány szívesen vette a kérvényt s az elkészített törvényjavaslatot leküldötte az egyesületnek azon czélból, hogy tegye meg a javaslatra vonatkozó észrevételeit. Az egyesület e megtisztelő megbízatásnak megfelelt s azonkívül a maga részéről elhatározá, hogy az ügyet továbbra is figyelemmel kiséri s hogy a Rózsahegyen 1880-ban alakúlt haltenyésztő egyesület tagjává lesz. Miután pedig a haltenyésztő egyesület fenállásának már első éveiben is igen élénk s sikeres tevékenységet fejtett ki, s miután már 1883-ban Késmárkon megalakúlt a poprádvölgyi haltenyésztő-társaság a felső-magyarországi haltenyésztő-egyesület védnöksége alatt, akkor a Kárpátegyesület nyugodtan engedhette át a tevékenység e körét a haltenyésztő társulatoknak. Egyes magánemberek is, mint pl. grf. Migazzy, Magerle Ede erdőigazgató, azután Rowland főerdész mintaszerű haltenyészdék alapitása által, úgyszinte dr. Pelech János Dobsinán a haltenyésztés védelmében kifejtett buzgósága által, igen nagy érdemeket szereztek maguknak e téren.

f) Nép- és természetrajzi gyűjtemények.

Hogy a felső-magyarországi hegyvidékben, főleg pedig a Tátrában élő nagyszámu mondák összegyűjtessenek és közhaszná-

latra bocsáttassanak, az egyesület az 1878-ik évben megtartott közgyűlés határozata értelmében a Tátra-vidéken lakó lelkészekhez és tanítókhoz azon kéréssel fordúlt, hogy küldenék be az évkönyv szerkesztőségének erre vonatkozó röviden feljegyzett gyűjteményeiket. Az egyesület tagjai is felkérettek arra, hogy kisérjék figyelemmel az ily meséket, mondákat stb. Azonkívűl az évkönyv szerkesztősége egy „A Kárpát-mondák“ czímű czikkben különösen kiemelte az ily gyűjtemények fontosságát, s ismételve kérte az erre vonatkozó közlemények beküldését. Ezen törekvésnek is megvolt a maga, noha szerény eredménye. Lindner E., a ki már költeményeiben sok mondát közölt, az évkönyv VI-ik évfolyamában tette közzé a „Sennerin és Seefei“ és „Vom Karfunkel Turm“ czímű mondákat; továbbá a „Szepesi Hirnök“-ben egész sorát közölte a verses és prózai mondák- és meséknek. Ide számítandó továbbá az is, hogy Philipp J. 1880-ban Iglón e czím alatt: „Sagen aus der Karpathen-Welt für Jung und Alt“ egy egész könyvecskét adott ki a források megjelölése mellett, mely könyv 50-nél több ilyen mondát tartalmaz.

A Kárpáti museum.

A Magyarországi Kárpátegyesület a maga elé tűzött két főfeladatot, t. i. egyrészt Kárpát-vidékünk tömeges látogatásának előmozdítását és megkönnyítését, másrészt annak tudományos tekintetben való átkutatását meg nem oldhatná, ha az idevágó mindennemű természeti és művészeti tárgyak gyűjtéséről, azoknak rendszeres elrendezéséről, tervszerű kibővítéséről és méltó elhelyezéséről nem gondoskodnék.

A tourista testi és szellemi üdülése és erősödése kedvéért tett utazásai alkalmával már nem igen akarja nélkülözni a szellemi, tudományos okulást. Az idegen országnak összegyűjtött tárgyai, melyek a vándornak szemei előtt feltárulnak és tudvágyát felkeltik, képezik utazásának leghatásosabb ingerét. A belföldi is csak akkor veszi észre világosan és méltányolja kellőkép hazájának természeti gazdagságát és műveltségi állapotát, melyet a mult és jelen hozott létre, ha a természet és művészet tárgyait rendszeres egészben egyesítve egy helyen tekintheti át. A tudós és a buvár végre abstractióit és következtetéseit csak a különnemű, könnyen hozzáférhetővé tett tárgyakból vonhatja le teljes biztonsággal.

A boldogúlt János főherczeg, uralkodó házunknak a természet iránt lelkesülő s mélyen érző ivadéka, az újabbkori nemes, nagy czélokra törekvő touristikának e dicső kezdeményezője, mondhatni prófétája, nagyszerű gyűjteményei által,

melyekből a híres s egy egész koronatartományra nézve áldásos gráczi Joanneum képződött, magának halhatatlan emléket szerzett, oly emléket, mely a miveltségnek legszebb gyümölcseit hozza létre. Ezt egy ember cselekedte: miért ne vihetne véghez hasonlót egy nagy, országos egyesület?

És így nem csodálkozhatunk, ha a mi Magyarországi Kárpátegyesületünk is mindjárt kezdettől fogva a Kárpát-museum megalapítására gondolt, e czélból a kezei közé jutott, részint ajándékozott, részint vásárolt tárgyakat összegyűjtötte, miben azonban mint ujoncz nem a legnagyobb tervszerűséggel és kövezetességgel járt el. Hiszen a tárgyak elhelyezése-, felállítása- és elrendezésére alkalmas helyiség sem volt. 1873—77-ig az összegyűjtött tárgyak előbb a késmárki lyceumban, majd pedig Genersich Károly, akkori museum-őr lakásán helyeztettek el. Midőn azután az 1876-óta fenálló muzeumi bizottság nagyobb anyagi áldozatok folytán kiáltványok, nyilvános lapokba küldott közlemények és a természetbúvárokhoz menesztett megkeresések által, hogy t. i. alkalmas tárgyakat gyűjtsenek s azokat küldjék be, a museumi tárgyak folyton növekvő gyűjteményt kezdének képezni, akkor e gyűjtemény 1877-ben Cserépy F., 78 vagy 79-ben pedig, miután a Tököly-féle kastélynak museumi czélokra való átalakítása és berendezése abban maradt, Döller Antal lakásának egyik kis szobájába vándorolt, hol egész mostanáig maradott. Az így támadt kényszerhelyzet maga tette kivánatossá egy museumi épület felállítását. 1880-ban, midőn a museumkérdés nagyobb köröket is élénken kezdett érdekelni, egy külön bizottság küldetett ki, melynek feladatává tétetett, mindenek előtt a museum helyéről, azután az épület terjedelméről s ennek megfelelőleg a költség beszerzéséről javaslatokat készíteni s azokat beterjeszteni. Akkor 1880-ban a Magyarországi Kárpátegyesület különös népszerűségnek örvendett az egész országban, a mely népszerűség a Tátrahegységben való igen sikeres nemzet-gazdászati működésének hálás elismerése volt. S ép a megalapítandó museumi épület által, mint az egyesületnek legbiztosabb, mindenki által szemmel látható legfőbb támasza és méltó megtestesítése által lehetett remélni ezen nemzet-gazdászati működésnek még nagyobb mérvben való kiterjesztését. Az épület helyének megválasztása ép ez oknál fogva a bizottságra, a választmányra és a közgyűlésre nézve igen nehéz lőn. Minthogy t. i. a vaspálya és a kocsiutak a touristák közlekedését épen Poprád és Felka vidékén mindig növekvő áramlattá fokozták; s minthogy épen az imént említett két város mindenike akart ezen tourista- és vendégáramlat uralkodó központjává lenni s ennélfogva ezen városok igen jelentékeny segélyt ajánlottak az egyesületnek azon esetre, ha vagy Pop-

rád vagy Felka tüzetnék ki a felépítendő museum helyéül, azért az egyesület hosszú időn át nem állapodhatott meg e két város közötti választásban, míg végre Poprád városa, Husz D. úr azon nagyszerű ajánlata folytán, hogy azon esetben, ha a museum épülete szülővárosában és pedig az ő parkjának tőszomszédságában építtetik fel, évenkint 200 frtot ad museumi czélokra és majdan az egyesületet teszi összes telepe egy tized részének örökösévé, nyerte meg a maga számára a szavazatok többségét. Most már volt helye a museumnak, melyhez még Poprád városa, Husz D. adományától eltekintve, körülbelül egy holdnyi telket és 2700 frtot ajánlott fel készpénzben és épületanyagban, míg ellenben Felka ajánlata körülbelül 4000 frtot tett ki, melyhez még Scherfel A. W. is igen értékes kertjét, mely a Tátrának flóráját tartalmazza, lett volna hajlandó ajándékúl átengedni

Az előkészítő bizottság továbbá tekintetbe véve az egyesület pénzkészletének még nagyon is csekély voltát, országos gyűjtést kezdett, sőt engedélyt nyert egy országos sorsjáték rendezésére is. A gyűjtésnél az egyesület első sorban a kulturának országszerte ismert maecenásaira s csak másod sorban számított rendes tagjaira s az országnak többi intelligentiájára. De épen az 1881. és 1882-ki évek nem voltak igen kedvezők az ily jótékony czélra rendezett gyűjtésre nézve, minek folytán gyűjtésünk eredménye, noha 400 gyűjtő ív küldetett szét, igen szerény volt, de mindamellett a legnagyobb hálával fogadtatott. A gyűjtés eredménye, levonva az összes kiadásokat, 3222 frt. volt. A sorsjáték rendezésénél a bizottságnak s vele együtt az egyesületnek nagyobb szerencséje volt, a mi egyedül azon szerencsés körülménynek köszönhető, hogy a hölgybizottság, mely eleinte 24, azután 100 nemeslelkű és előkelő hölgyből állott s melynek vezetését méltóságos gróf Csáky Albinné úrhölgy volt kegyes magára vállalni, a museum ügyét a legnagyobb készséggel és örömmel karolta fel és a sorsjátékhoz szükséges 1000 nyereménytárgyat, de pénzadományokat is rövid néhány hónap alatt 1882. augusztus haváig összehozta. A 20.000 sorsjegy kisorsolása ennélfogva augusztus 28-án Poprádon a museum épület-alap javára rendezett bál alkalmával végbe mehetett s összesen 4368 frtnyi tiszta jövedelmet eredményezett.

Ezen még mindig nagyon szerény pénzösszeggel, melynek szaporításán még folyton fáradoznak s melynek növelésére adományok még mindig a legnagyobb hálával fogadtatnak, bizony csak nagyon óvatosan lehet eljárni. Egyelőre, miután Poprád várossal és Husz D. úrral az egyességek jogérvényesen

megköttettek: miután Poprádon egy külön építési bizottság az építésre vonatkozó határozatok végrehajtásával megbízatott; miután végre az egyesület iránt jó indulattal viseltető építészek biztos kilátásba helyezték az épület tervének elkészítését, melynek fölülvizsgálását a magyar mérnök- és építészegyesület szívesen megigérte, mindezek után tehát 1883-ban megkezdik a vásárlás útján megnagyobbított épülettelek bekerítését s ily formán az egész ügy a megvalósitás stádiumába lép.

Ezzel az előkészítő bizottság befejezte működését s helyét a szervező bizottság foglalja el. Ennek főfeladata lesz, a museum czéljaira alkalmas tárgyak tervszerű gyűjtése s a tárgyaknak szakok szerint rendezett felállítása. A tárgyak addig, míg az épület elkészül, egy tágas helyiségben lesznek ideiglenesen elhelyezve, melyet Husz Dávid úr saját telepén e czélból tűzmentesen berendezett.

A szervező bizottság maga, a museumi tárgyak csoportjainak megfelelőleg, egy állattani, egy növénytani, egy ásványtani s egy ethnographiai- iparművészeti szakosztályra fog oszlani. Az egésznek kezelését a Poprádon lakó museumi őr (Wünschendorfer K.) fogja átvenni. Minden szakosztálynak lesz egy elnöke, kinek kötelessége lesz a szakmájába tartozó tárgyakat meghatározni, felállítani és leírni. A gyűjtésben támogatni fogják őt a szakosztály tagjai. A museumi-őr, a négy szakosztály elnökei és a választmány által választott négy szakosztályi tag, — minden szakosztálynál t. i. egy-egy —, fogják képezni ezután a museum-bizottságot.

A museum lényeges alkatrészét fogja képezni az egyesületi könyvtár is. Ez vásárlás, adományozás s főleg a sok bel- és külföldi alpesi és hegyi egyesületek-, földrajzi és más tudományos társaságokkal fenálló csereviszony folytán már most is nagy számú könyvet, folyóiratot, térképet, látképet stb. tartalmaz. Az 1882-ik év végén a museumi tárgyak 898 frtra, a könyvtár pedig 503 frtra becsültettek.

Időközben Felka városának sikerűlt saját költségén Tátra-museumot alapítani, melyet már ma is érdemes megnézni, mert igen gazdag tartalmú tárgyai ízléses rendszerességgel vannak összeállítva.

Felka városa már rég idők óta igen nagy buzgalmat tanusított a művelődés és a tanügy terén. Legszebb épülete a községi iskola. Számára már 1870. óta gyűjtés van folyamatban egy tanszermuseum felállíthatása czéljából. A városnak azonkívül azon szerencséje van, hogy övéi közé sorolhatja Scherfel A. W. urat, az ottani gyógyszerészt s igen alapos termé-

szettudóst, a ki főleg a növénytan és az elemző vegytan terén nagy szorgalommal működik. Scherfelnek azon eszméje, hogy a tanszermuseum mindenki előtt nyitva álló, általános városi museummá bővíttessék ki, lelkesűlt közhelyeslésre talált elannyira, hogy a város örömmel ajánlott fel 4000 frtot a Magyarországi Kárpátegyesületnek azon esetre, ha a Kárpát-museum székhelyévé Felka tétetik. Midőn azonban a választás Podrádra esett, akkor elhatározta a város, hogy egy saját Tátra-museumot alapít. És ekkor Scherfel úgy mint a tudomány és művelődésért lelkesűlő barátai, sőt az összes lakosság, a város hatóságától kezdve le egész a tudvágyó tanuló ifjuságig oly buzgalmat fejtettek ki a természeti tárgyak és új pénzadományok gyűjtése- és adományozásában, hogy a községi iskola nagytermében ízlésesen felállított és szakok szerint rendezett Tátra-museum már 1882. julius havában ünnepélyesen megnyittathatott. Ugyanezen évben Felkán egy museumegyesület is alakúlt, melynek már kezdettől fogva igen sok külső, alapító és rendes tagja volt. Czélja az egyesületnek, hogy a Magas, Alacsony és Kis Tátra vidékén létező, az állat-, növény- és ásványország, továbbá az embertan, népisme és művelődéstörténet körébe vágó tárgyakat összegyűjtse s azoknak tudományos feldolgozásáról gondoskodjék. Erre az egyesületi tagok s az ajándékozott tárgyak száma rohamosan növekedett. A nagy terem csakhamar annyira megtellett, hogy az 1882. év második felében egy második és 1883-ban egy harmadik szobát kellett berendezni a museum számára. Az 50 krnyi tagsági díjak s a 10 frtnyi alapító díjak mellett 5, 10, 20, 25, 100, 200, sőt 500 frtnyi pénzadományok is folytak be felkai s más külső tagoktól. 1883. április havában tartá az egyesület első alakuló közgyűlését, mely alkalommal egy elnököt (Loisch Edét), egy museumi igazgatót és elnökhelyettest (Scherfel A. W.-t), egy pénztárnokot és négy szakosztályi elnököt az állattani, növénytani, ásványtani és ethnographiai szakosztályok számára, továbbá tíz választmányi tagot választott s így teljesen szervezkedett. Scherfel az ő botanikus kertjét érdekes Tátraflórájával ezen museum kiegészitő alkatrésze gyanánt tekinti.

C. Az egyesület nemzet-gazdászati törekvései.

a) A tourista-közlekedés és forgalom.

Az egyesületnek minden eddig felsorolt, a Kárpátvidékek hozzáférhetésére vonatkozó intézkedései nagy közlekedést idéztek elő, növelték egyeseknek úgy, mint egész tömegeknek ked-

vét a kirándulásra s végre létrehozták, fejlesztették és nemesítették az úgynevezett hegyi és házi ipart. Rövid vonásokban kívánjuk itt csak fölsorolni, mennyiben mutatkoztak eddig nyomai ezen nemzet-gazdászati és erkölcsi mozgalmaknak az egyesület működésének terén.

A Magas Tátrát s némely fontosabb Kárpátvidéket az idegenek nagyobb számban csak a 70-es évek eleje óta látogatják, mióta tudniillik a kassa-oderbergi pálya átadatott a közlekedésnek s a Magyarországi Kárpátegyesület megkezdette működését. A Tátrát és a Kárpátokat előbb csak szórványosan látogatták s e látogatók is, egyes tudósokat pl. Wahlenberget, Beudantot stb. kivéve, nem valami messzeföldről kerültek ide. Azért sem a vendéglők, sem a magán lakások nem voltak kellőképen előkészítve minden nyáron visszatérő touristák illő befogadására, úgy hogy a touristák és vendégek kezdetben nem kis zavart okoztak, midőn nyugati és éjszaknyugati Europából kiindulva, a vaspálya által járhatóvá tett Vág-, Podrád- és Hernádvölgyek felé vették utjokat és az egyesület egyes tagjainak irodalmi működése folytán mindinkább Kárpátunkat jobban és jobban elárasztani kezdették. Ekkor Husz Dávid példája szerint egyes magánosok, társaságok, sőt egész városok élénk vállalkozó szellemet kezdtek tanúsítani s új telepeket alapítottak, vagy pedig a régieket czélszerűen kibővítették és szépítették. De ezen mozgékonyság, mely a Magyarországi Kárpátegyesület menház- és útépítései által is hatalmasan előmozdíttatott, távolról sem volt képes lépést tartani arra nézve, hogy a bel- és külföldi vendégeknek minden évben nagyobbodó tömege kielégítő hajlék- és ellátásra találhason. Ó-Tátra-Füred pl. a szóban lévő tíz-tízenkét évnyi időtartam alatt csaknem még egyszer akkorára nőtt; közvetlen közelében két hatalmas új versenytársa, Új- és Alsó-Tátra-Füred, keletkezett; csak mintegy 6—10 kmnyi távolságban keletkeztek a Husz-park, a Veszter-vendéglő, a Csorbai tó melletti telep, a Meese-féle vendéglő Késmárkon, Poprádon pedig csaknem minden ház berendeztetett az idegen vendégek befogadhatására, és mégis a fő évad alatt az imént említett helyiségek nem képesek a hozzánk érkező vendégeket mind befogadni: azok egy része kénytelen vagy tovább menni, vagy visszatérni. A vendégek eltekintve Ausztria - Magyarországtól, leginkább németek, de azután oroszok, lengyelek, franczíák, belgák, sőt még angolok és irhoniak is. Ha e vendégeink saját hazájukban és az Alpesek, főleg pedig a Schweicz területein pontosabb és jobb ellátáshoz vannak szokva s nálunk a kezdőknél nem mindent találnak úgy, mint kivánják és elvárják, akkor ez az imént említett körűlményekből nagyon könnyen kimagyarázható. E viszonyokat minél előbb jobbra megváltoztatni,

azokat az idegenek méltányos igényeihez alkalmazni s ez által Kárpátvidékünknek állandó, megérdemelt keresetforrást biztosítni, hasonlókép tárgyát képezi az egyesület és illetékes egyéniségei legbuzgóbb törekvéseinek, mely egyéniségek szóval és irásban bátorítva, felvilágosítva, tanácsolva és intve odahatnak, hogy a közlekedés, valamint az idegen vendégek, úgy az itteni vendéglősök és benlakók teljes megelégedésére, minél tökéletesebb lehessen. És itt az egyesület alelnöke és vezetője Döller Antal az, a ki szavaival, irataival és tetteivel igen sikeres és nevezetes tevékenységet fejt ki.

De nem csupán az idegen látogatóknak nagy száma, hanem egyes vendégeknek magas társadalmi állása is az, a mi a Kárpátok, különösen a Magas Tátra közkedveltsége mellett leginkább tanúskodik. Az ungvári Kárpátokat, Erdélyben a görgényi vadászterületet, ez utóbbit több ízben is, Ő cs. és kir. Fensége, Rudolf trónörökös a nemes vadászat kedveért felkeresni kegyeskedett. 1882-ben kilátásba volt helyezve, hogy a koronaörökös a Tátrát is megfogja látogatni és vadászni zergékre az általa kibérelt Liptó-Újvári államjavak vadászterületén. Azután Rajner főherczeg, a ki végig ment a Hernád- és Vágvölgyi vaspályán, igen elismerőleg nyilatkozott azon benyomásról, melyet a hegység reá gyakorolt. Károly Lajos főherczeg és fia, Ferencz főherczeg Tátra-Füredet és a Husz-parkot; Szász-Coburg-Gothai Fülöp herczeg és fenséges neje pedig Tátra-Füredet, Poprádot, Felkát és a Csorbai tavat szerencséltették látogatásaikkal. Azután Frigyes Lipót porosz herczeg s Moltke, a nagy hadvezér is Tátra-Füred vendégei voltak néhány napon át. Hohenlohe Keresztély herczeg, a ki 1879 óta a Magas Tátra egész éjszaki magyarországi lejtőjének birtokosa, szintén meglátogatta Tátra-Füredet. Simor János, Magyarország herczegprimása, mint a szepesi püspök vendége hosszab időn át tartózkodott Schavnikon, stb.

Továbbá a külföldi vendégek ezen látogatásai, természeti szépségeink és nagyszerűségeinknek általuk való méltánylása és magasztalása a mi hegyvidékünk benszülött lakosságát és távolabb lakó honfitársainkat is gyakoribb kirándulásokra ösztönözte. Az egyesület tagjai magok is a központ s az osztályok gyűlései alkalmával közös kirándulásokra vállalkoznak s egyébkor is előre tervezett és czélszerűen vezetett kirándulásokat rendeznek. Főleg a Szittnya osztály az, mely dr. Téry Ödön ösztönzése folytán és vezetése mellett még téli időben is űzi a testet s lelket edző touristasportot. Azután más egyesületek és társulatok is vannak, melyek ilyen közös kirándulásokat rendeznek. Igy a budapesti magyar irók és művészek társasága, mely 1881-ben vidékünkbe körutat tett, meglátogatta az Agg-

teleki és Dobsinai barlangot, Poprádot és a két Tátra-Füredet, a Csorbai tavat, mire Ruttkán át hazatért. E hölgyek- és urakból álló előkelő társaság mindenütt lelkesültséggel és kitűntetéssel fogadtatott s a legjobb benyomásokat vitte magával haza a honi hegyvidékről s lakosságáról. Így fordúlt meg nálunk a magyar mérnök- és építészegyesület, mely igen élénk érdeklődést tanúsít a tervezett museumépület iránt; így továbbá az országos kataszteri bizottság. Dalegyesületek is vállalkoznak ide műutazásokra, mint pl. a tescheni dalegyesület, mely művészi előadásaival elbájolta a Husz-park és Tátra-Füred vendégeit s maga is a legjobb benyomásokat vitte magával; a budapesti dalegyesület, melynek számos tagjai Iglóra és Lőcsére kirándulván, a Tátrát is meglátogatták; a haltenyésztő egyesületek, a tanító egyesületek tagjai rendesen közelebbi vagy távolabbi kirándulásokkal fejezik be közgyűléseiket. Végre a városok lakói s a tanuló ifjak is szövetkeznek közös kirándulásokra, hogy néhány napon át hátat fordítsanak a mindennapi gondoknak és vidám dallal s jó kedvvel keressék fel a hegység csendes tavait s lármás vízeséseit.

De a hegyi sportnak viharedzett athletáiban sincsen hiány nálunk. Egy Lorencz, Déchy, Téry, a külföldökről pedig Simony stb. saját utaikon, melyek másokra nézve nyaktörők lehetnek, haladnak a Tátra ormaira és szorosaira. Mások ismét akkor keresik fel a Tátrát, midőn vakító fehér téli ruházatát öltötte magára, midőn a víz moraja elnémúlt, óriási hótömegek fedik a kúpokat és völgykatlanokat, hatalmas jégtömegek csillognak a sziklafalakon s midőn még a félénk zerge is a mélyebben fekvő erdőkben keresi silány téli táplálékát.

b) A hegyi ipar előmozdítása.

Minden tourista és vendég az általa meglátogatott s bejárt vidékről a maga s övéi számára emléket óhajt haza vinni. A nyári utasok, kiknek száma az Alpesek, Piraenei hegyek és Apenninek összterületén évenkint sok százezerre megy, e jótékony szokása ama vidékeken külön alpesi vagy hegyi ipart teremtett, mely azután külön szakiskolák felállítását tette szükségessé. Az idegeneknek évről-évre rohamosan növekvő tódulása Kárpátunk lakóit e tekintetben sem találta kellőképen előkészülve. Vendégeinknek alig nyújthattunk valami alkalmasat, a mit emlékül vihettek volna magukkal hegyvidékünkről. S ekkor ismét az egyesület köreihez tartozó férfiak azok voltak, kik részben előmozdították a művészet és ipar iránt önkényt nyilvánuló hajlamot, részben pedig másokat ösztönöztek arra, hogy a meglévő nyers anyagot használják

fel s készítsenek belőle könnyű, kényelmesen szállítható árúczikkeket. E tanácsok annyival is inkább általános viszhangra és közfigyelemre találtak, minthogy az utolsó tíz év alatt a Szepességben az ipar újból nagy lendületet vesz.

Most tehát már sok mindenfélét nyújthatunk a hazatérő kedves vendégnek emlék gyanánt. Igy a préselt Tátravirágokat, melyeket Kuszmann Teréz asszony Késmárkon izlésesen és különfélekép rendezve és alkalmazva készít. Azután igen csinos fonott árúczikkeket a gnézdai kosárfonó iskolából, faragványok a zaj-ugróczi mű-iskolából, szépen csiszolt szerpentin- és márványárúkat Dobsináról, csinos kő- és fafaragványokat Weisz G. A.-tól Késmárkon, faragványok a homonnai faragványi iskolából, különféle tárgyakat a késmárki műszövészeti iskolából s a podolini damasztszövészetből, továbbá ásványgyűjteményeket Szepes-, Liptó-, Gömör-, Sáros-, Abaujmegyék stb. e tekintetben igen gazdag bányavárosaiból s lelhelyeiből, azután eltartható élelmiszereket, mint pl. a liptói, árvai és galicziai ostiepkát, a liptói és szepességi kárpáti juhtúrót stb.

És hogy a Kárpátoknak ezen sajátos hegyi ipara lehetőleg gyorsan nemesítessék és terjesztessék, hogy továbbá erre nézve ösztön adassék külön szakiskolák alapítására, mint a minők az alpesi tartományokra nézve Graz, Salzburg, Cortina Ampezzo, Hall, St.-Ulrich, Cles, Tiona, Arco, Villach, Wolfsberg, Mariano, Hallstadt, Malé, Proveisz, Bleiberg, Idria, Steyer s más városokban léteznek, a Magyarországi Kárpátegyesület, nevezetesen pedig a Beszkid osztály s a Kelet-Kárpát osztály már két kiállítást is rendezett. Az első 1881. augusztus 14-én a hírneves szobránczi fürdőben tartatott. A rendezést Siegmeth Károly a Kelet-Kárpáti osztály erélyes, fáradhatlan titkára s a hegyi ipar buzgó apostola, vállalta magára. A faipar, szövészetipar és kosárfonás különféle tárgyai, agyagedények, azután vasárúk, műtárgyak, különféle nyerstermékek, végre ásvány- és savanyúvizek állíttattak ki. A kiállított tárgyak összes száma 1883 volt. A m. kir. kereskedelemügyi miniszterium 150 frtot adományozott díjakra, maga az egyesület pedig szintén 150 frtot a kiállítási költségek fedezésére.

A második kiállítás, mely a Keleti Kárpátok osztálya által Siegmeth Károly vezetése mellett rendeztetett, Mármaros-Szigeten volt 1882. augusztus 14-én. Ezen kiállítás czéljaira a kereskedelemügyi miniszter 150, a Kárpátegyesület pedig 250 frtot szavazott meg. 6000 közel- s távolvidéki vendég, kiket a város derék polgárai szivélyes vendégszeretettel fogad-

tak, látogatta meg a fényesen sikerült kiállítást. A kiállításon a faipart 255, a szövészeti ipart 1165, a kosárfonást 242, a műipart 1397, a nyerstermelést 205, a vasipart 83, az ásványvizeket 148, a bányaipart 1475, végre a vegyészeti ipart 188 tárgy képviselte s így összesen 5158 tárgy volt kiállítva.

E kiállítások első jótékony következménye a homonnai faipariskolának biztos kilátásba helyezett átalakítása, melyet az állam vett kezelése alá; egy anyagedény-ipariskolának felállítása Ungvárott és egy szövészeti iskolának szervezése Mármaros-Szigeten, melyhez a kereskedelmi kamara évenkint 400 frttal fog járulni, s egy kőedénygyár tervezete. Továbbá a munkácsi házi iparegyesület egy fametszészeti iskolát alapít s egy vándor tanitónő Visken, Huszton és Técsőn hathavi tanfolyamot fog tartani a vászonszövészetből. E szép eredmények legszebb jutalmát képezik a Keleti Kárpát osztálynak és fáradhatlan titkárának Siegmeth Károlynak.

Zárószó.

S ezzel a szíves olvasót igénytelen tudósításunk végéig vezettük. Legyen szabad most még csak néhány zárószót mondanunk.

A föld kerekségén az 1882. év végén mintegy 77 alpesi-, hegyi- és egyébb tourista-egyesület létezett. Az azokban foglalt tagok száma körülbelül 66.600-ra megy. Az imént említett évben az összkiadások (bele nem számítva az osztályok mellékes kiadásait) 400.000 márkát tettek. Legtöbb ilynemű egyesülete van Németországnak, számszerint 34, — 20.140 taggal, azután az osztrák-magyar monarchiának 24 egyesülete van 20.400 taggal. Magyarországra esik ebből 4 egyesület 4500—5000 taggal. Azután következik Francziaország 4 egyesülettel és 4950 taggal; Olaszország 4 egyesülettel és 4750 taggal, míg ellenben Helvétországnak, az Alpesek e klassikus földjének, 2 egyesülete van 2800 taggal és Angolországban, mely az ilynemű egyesületek úttörője volt, csak az első és egyetlen (1857-ben alapított) Alpine-Club létezik 450 rendes és 12 tiszteletbeli taggal. Mindenesetre sajátságos jelenség ez, mely azonban az illető országok művelődés- és iparviszonyaiban leli magyarázatát. Mert e két országra, Helvét- és Angolországra nézve, melyeknek ipara már jóval az alpesi egyesületek alapítása előtt teljesen ki volt fejlődve, az ilynemű egyesületeknek e tekintetben nem maradt sok tennivalójuk. A nagyon elzárkózott, tagjait nagyon megválogató angol Alpine-Club csak a touristikai téren működő és híressé lett tagok egyesülete,

melyben minden egyes tag az ő tisztán touristikai-tudományos képzettségét és ebbeli anyagi áldozatkészségét illetőleg felér egy-egy egész osztálylyal. Az ipar terén rendkívül tevékeny Helvétiaiaknál pedig már az egyesek kereseti hajlama megtett mindent, a mi az Alpesek magasztos világát jéghegyeivel s sziklaormaival együtt egész Európából, sőt minden világrészből kiránduló, roppant számú idegenekre nézve kényelmesen élvezhetővé, magok a benlakókra nézve pedig dúsan jövedelmezővé teheti. A helvét Alpesi egyesület számára csak a tudományos vizsgálódás, a kartographiai és iconographiai felvétel maradt hátra mint teendő, a mely tekintetben minden europai alpesi egyesületet még mindig túlszárnyal.

Németországnak és az osztrák-magyar monarchiának alpesi egyesületei ellenben kezdettől fogva két feladattal állottak szemben. Ki kellett ugyanis először kémlelniök a roppant kiterjedésű hegységek területét s másodszor be kellett tanítaniok a hegyvidékek lakosságát arra, miként kell az idegen vendégeket méltóképen fogadni és kellőképen ellátni. És ez okból alakúltak itt az egyesületek oly meglepő nagy számmal, oly nagyszámú tagokkal s oly nagy kezelési pénztőkével, mondhatni a szükségesség természetes törvénye szerint.

És ezzel adva van a nézőpont a Magyarországi Kárpátegyesület fontosságának megitélésére s feladatainak megbírálására vonatkozólag. Azon okok és indokok, melyek a német és osztrák egyesületeket oly nagy tevékenységre ösztönözték s ösztönzik, reánk magyarokra és Magyarországi Kárpátegyesületünkre (általában magyarországi hegyi egyesületeinkre) nézve még nagyobb mértékben léteznek. Kárpáti hegyrendszerünk tudományos és touristikai szempontból még sokkal ismeretlenebb, mint a már hosszu idő óta átkutatott s bejárt Alpesek hegysége; hegyi lakosságunk az ipar terén nagyon mögötte áll az Alpesek lakóinak, és mégis szép hazánknak, melynek nagyterjedelmű sikságai és rendkívűl változatos hegyvidékei egyaránt érdekesek, nyugoti, éjszak-nyugoti és éjszaki szomszédságában roppant nagy touristasereg áll, mely minden évben a meleg idő kezdetével hazánkat fölkeresni készül. Igy azután mi is tartozunk erre czélszerűen s öntudatosan készülni: gyönyörű hegyvidékeinket hozzáférhetőkké tenni és azoknak természeti, valamint ipari termékeit kellően rendezve felállítani. Azért első sorban minél több tagot kell szereznünk a Magyarországi Kárpátegyesület számára s azt minél jobban el kell látnunk a szükséges pénz-eszközökkel. A Kárpátegyesületnek pedig ez eszközöket gondosan s tisztán csak positiv munkálatokra kell fordítania, a puszta fentartási és kezelési költ-

ségeket ellenben lehetőleg leszállítania. Erre nézve azonban az egyesületi tagoknak élénk, nem csupán csak passiv fizető, hanem az egyesület ügyeiben activ résztvevő tevékenységére van szükség. Most, midőn a Magyarországi Kárpátegyesület fennállásának második tizedébe lép, szívünk mélyéből kivánjuk, hogy az egyesületi tagok száma folytonosan növekedjék s hogy az egyesület czéljaiért buzgólkodó, tevékeny „munkások“ száma mindinkább gyarapodjék. A ki mint rendes és mint alapító tag csatlakozik a Magyarországi Kárpátegyesülethez, vagy a ki annak működését mint önzetlen és áldozatkész „munkás“ támogatja, az nagy érdemeket szerez magának a haza iránt.